

תמצית הש"ס

מנחות כ"ב - נ"א:

לפרטים - 0527692282

יכולה להעשות שחוטה, דכשתסריח פרוחה טומאתה, דס"ל לרב חסדא שאם המבטל לא יכול להיות כמו המתבטל הוי כמין בשאינו מינו.

לרב חנינא אם המיעוט יכול להיות כמו הרוב אינו בטל, ואם המיעוט לא יכול להיות כמו הרוב בטל.

כ"ג: הגמ' מבארת שמחלוקת זו היא אליבא דרבי חייא, דס"ל שנבילות ושחוטות בטילות זו בזו, וכדעת ר"י דמין במינו לא בטל, דאף שמין במינו לא בטל מ"מ אם אין האחד יכול להיות כמו השני יש ביטול, ובזה נחלקו אם צריך שהמבטל יהיה כמו הבטל או איפכא, אבל אליבא דרבנן כל מין במינו בטל.

ואמנם שיריים אינם מבטלים את הקומץ (בנתערב קומצה בשיריים של חברתה), וכן שיריים אינם מבטלים את הטבל (במנחות שלא נקמצו ונתערבו וקמץ מאחת), אע"פ שאינם יכולים לחזור להיות טבל, דילפינן גז"ש שיריים מקומץ, מקומץ שכמו שקומץ אינו מבטל חבירו אפי' לר"י. כך שיריים לא מבטלים קומץ. ומהאי טעמא לרב חנינא (בקומץ שנתערב במנחה) אין הטבל מבטל את הקומץ אע"פ שהטבל יכול להיות קומץ.

בצק של מצה שנתערב בקצח או בשומשומין או בתבלין, אם הבצק הוא הרוב כשירה אלא שנקראת מצה מתובלת, ואם הדבר שנתערב הוא הרוב, לרבי חנינא שהולכים לפי הבטל, הכא אינו בטל כיון שהקמח יכול להתעפש ולהיות כתבלין, אבל לרב חסדא שהולכים אחר המבטל, כיון שהתבלין לא יכול להיות כמצה, מתבטל הבצק ברוב.

צירוף כלי במנחה

כ"ד. עשרון שחילקו לשניים והניחו בביסא – כלי שכוללים בו את המנחה, ונגע טבול יום באחד מהם, שניהם פסולים, דהא תנן הכלי מצרף מה שבתוכו לקודש, אמנם אם הניח ביניהם עוד חצי עשרון ונגע בו טבול יום, כיון שהוא אינו צריך לכלי אין הכלי מצרפו ושני החצאים הראשונים טהורים, ואם הושיט טבול יום את ידו לבין שני החצאים, טהורים, דרק כלי חרס מטמא מאויר.

ואם קמץ מאחד מהם, מסתפק רב כהנא אם צירוף כלי דאורייתא וזה מועיל לחצי השני, או שצירוף כלי דרבנן וזה לא מועיל לחצי השני. בני רב חייא רצו ללמוד ממה ששתי מנחות שלא נקמצו שנתערבו, אם יכול לקמץ מכל אחת כשירה, אע"פ שהחלק המעורב לא נגע בקומץ. ורבי דוחה ד"ל שהגושים עשויים כמסרק, ורבי מוכיח ממה שממעטים מ"והרים ממנו" שיהיה מחובר ולא בשני כלים, ומשמע שבכלי אחד כשר. ואביי דוחה ד"ל ששני כלים פסול אפי' במעורבים למעלה, ובזה כלי אחד כשר כיון שזה נוגע, אבל כשאינם נוגעים ליכא ראייה. תיבעי לך.

חצי עשרון שנטמא מדין צירוף כלי, מסתפק רבי ירמיה אם הוא מטמא מה שבחוץ ע"י חיבור מים ע"י ניצוק או צינוה. ואת"ל שנטמא יל"ח אם חצי עשרון נטמא ע"י חיבור מים, אם הוא מטמא את החצי השני ע"י צירוף כלי או לא. תיקו.

עשרון שחילקו ונטמא חצי והניחו בכלי ואח"כ חזר ונטמא, מסתפק רבי אם החצי השני נטמא ע"י צירוף כלי, או דאמרינן שבע ליה טומאה.

דין תערובת מנחות או דם

קומץ שנתערב בקומץ אחר או במנחת כהנים, המנחה כשירה, ואם נתערב במנחת כהן משיח או במנחת נסכים, לת"ק כשירה, ולר"י פסולה, לפי שזו בלילתה עבה וזו בלילתה רכה, והם בולעות זו מזו והיינו שהקומץ בולע מהמנחת נסכים, והקומץ פסול מפני שנתרבה שמונו, והמנחת נסכים פסולה מפני שנתמעט שונה. ואף לר"י (דלהלן) דס"ל מין במינו אינו בטל, מ"מ כשיש גם שאינו מינו אמרינן סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו.

כ"ב: דם שנתערב במים אם יש בו מראה דם כשר, ואם נתערב בין רואים אם היה בו מראה דם אם היין היה מים, וכן הדין לרבנן אם נתערב הדם בדם בהמה חולין או בדם חיה, ולר"י אין דם מבטל דם. ושניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב "ולקח מדם הפר ומדם השעיר", ודם הפר הרי מרובה מדם השעיר, רבנן למדו שעולין אין מבטלים זה את זה, שאם הטעם הוא משום שמין במינו אינו בטל, לא היתה התורה מלמדת דין זה בעולין. ור"י למד מזה שמין במינו אינו בטל, שאם הטעם משום שעולין אין מבטלים זה את זה, היתה התורה מלמדת דין זה במין בשאינו מינו. ובין לרבנן בין לר"י קשה דנימא שרק בעולין שזה גם מין במינו אין ביטול.

כ"ג. קומץ של מנחת חוטא שנתנו עליו שמן, לריו"ח פסול, ולר"ל אדרבה צריך לכתחילה לשכשכו בשירי הלוג, והא דכתיב "לא ישם עליה שמן" היינו שלא יקבע לה שמן לפני הקמיצה.

מנחה חריבה שנתערבה בבלוה – לרבנן יקריב את שניהם דס"ל דעולין אין מבטלים זה את זה וכנ"ל, ולר"י לא יקריב. לר"ל איירי במנחת פרים ואילים שנתערבה במנחת כבשים שמנחת פרים ואילים יש בה שני לוגין לעשרון, והיא חריבה לגבי מנחת נסכים שיש בה שלשה לוגין לעשרון, אבל במנחת חוטא שנתערבה במנחת נדבה יקריב, ולריו"ח אף זה לא יקריב.

חיבורי עולין – המעלה אבר שאין בו כזית ועצם משלימה לכזית, לריו"ח חייב ולר"ל פטור. ורבי מסתפק מה הדין אם מיצה את הקומץ ע"ג עצים, אי חיבורי עולין הוי חיבור, ואפי' לר"ל דווקא עצם שזה דבר נפרד ואם נפרדה מהבשר אין מוצוה להחזירה לא הוי חיבור משא"כ שמן, או שחיבורי עולין לא הוי חיבור, ואפי' לריו"ח דווקא עצם שהיא ממין הבשר הוי חיבור, או שאין הבדל בין עצם לבשר. תיקו.

שתי מנחות שלא נקמצו שנתערבו – אם יכול לקמץ מכל אחת מהן כשירות, ואם לאו פסולות.

קומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה – לא יקטיר, ואם הקטיר זו שנקמצה עולה לבעלים וזו שלא נקמצה אינה עולה לבעלים.

קומץ שנתערב בשירי אותה מנחה או בשירי מנחה אחרת, לא יקטיר, ואם הקטיר עולה לבעלים.

תערובת נבילה בשחוטה

לרב חסדא אם חתיכות השחוטה הם הרוב, בטלה הנבילה, לפי שהשחוטה אינה יכולה להעשות נבילה והוי כתערובת מין בשאינו מינו דבטל לכו"ע, אבל אם חתיכות הנבילה הם הרוב לא בטלה השחוטה, דהנבילה

כ"ד: סדין טמא מדרס שעשאו וילון טהור מן המדרס, אבל הוא טמא

מגע מדרס לטמא אוכלין ומשקין, כיון שכשהיה טמא נטמא מעצמו בטומאת מגע מדרס, אבל לרבי יוסי אינו טמא מגע מדרס, ורק אם נגע בו זב הוא טמא מגע זב. הגמ' אומרת שאין מכאן ראיה שאומרים שבע ליה טומאה, ד"ל דאיירי שנגע הזב לפני המדרס, ואח"כ חלה הטומאה השניה לפי שהיא חמורה יותר. ומהא שרבי יוסי מודה בשני סדינים מקופלים שמונחים זה על זה, שאם ישב זב על העליון, התחתון טמא גם טומאת מדרס וגם טומאת מגע מדרס, אין להוכיח שלא אומרים שבע ליה טומאה, דבבת אחת ודאי חלים ב' הטומאות.

צירוף כלי בעשרון שנאבד ונמצא - עשרון שחילקו ואבדו חצי והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון ושניהם מונחים בכלי, לרבא אם נטמא האבוד, הראשון מצטרף והחדש לא. ואם נטמא החדש, הראשון מצטרף והאבוד לא. ואם נטמא הראשון שניהם מצטרפים. ולאביי בכל גוונא כולם מצטרפים, כיון שהובאו בשביל מנחה אחת. וכן נחלקו לענין קמיצה, שלרבא אם קמץ מהאבוד או מהחדש שיירי ושיירי הראשון נאכלים. ואם קמץ מהראשון שני האחרים לא נאכלים. ולאביי בכל גוונא אינם נאכלים. ומ"מ השייכים של המקום שממנו קמץ נאכלים והקומץ עצמו קרב, ולא אומרים שהקומץ הוא עבור שלשתם ונמצא הקומץ חסר ומעורב בו חולין. דהקומץ תלוי בדעת הכהן, והכהן קומץ עבור אותו עשרון.

על איזה דבר הציץ מרצה

כ"ה. קומץ שנפסל והקריבו - קומץ שנטמא והקריבו, הציץ מרצה. אבל קומץ שיצא והקריבו, אין הציץ מרצה. דהא דכתיב "ונשא אהרן את עוון הקדשים" היינו עוון טומאה, שהותרה מכללה בציבור. ולא עוון פיגול, דכתיב ביה "לא יחשב". ולא עוון נותר, דכתיב ביה "לא ירצה". ולא עוון בעל מום, דכתיב ביה "לא ירצה", וכן כתיב "כי לא לרצון יהיה לכם". ולא עוון יוצא אע"פ שהותר מכללו בממה, דכתיב "לרצון להם לפני ד'", ויוצא אינו לפני ד'. ולא עוון שמאל, שהותר מכללו ביה"כ, דמשמע קרא עוון שנדחה, ואילו יוה"כ הכשירו בשמאל. ולרב אשי שמאל מתמעט מ"עוון הקדשים" ולא עוון המקדשים.

מתי הציץ מרצה על דם שנטמא וזרקו

בעכו"ם לא הורצה בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון.

ולגבי ישראל יש בזה סתירה בברייתות, בברייתא אחת מבואר שבשוגג הורצה במזיד לא הורצה, ובקרבנות ציבור אף במזיד הורצה. ובברייתא אחרת מבואר שהציץ מרצה על דם או בשר או חלב שנטמא, בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון, בין ביחיד בין בציבור.

כ"ה: רב יוסף מתרץ שזו מחלוקת רבי יוסי ורבנן, דכמו שמצינו לענין טומאה שלרבנן אם תרם מן הטמא על הטהור, בשוגג תרומתו תרומה ובמזיד אין תרומתו תרומה, ולרבי יוסי אף במזיד תרומתו תרומה, וה"ה שנחלקו לענין קרבנות בטומאה אם קנסו במזיד או לא.

הגמ' שואלת שהרי שיטת רבי יוסי שאין הציץ מרצה על האכילות להכשיר את האכילה, ורק לר"א הציץ מרצה על האכילות. ואין להפוך את השיטות, שהרי מבואר בברייתא אחרת שר"א הוא זה שסובר שהציץ מרצה על האכילות. (הברייתא טובא להלן).

רב חסדא מתרץ את הסתירה בברייתות, שלרבנן הציץ מרצה רק בשוגג, ולר"א הציץ מרצה בכל גוונא, וכמו שמצינו שלר"א התורם מן הטמא על הטהור אף במזיד תרומתו תרומה, ואף שאין להוכיח מתרומה לקדשים שהם חמורים יותר מתרומה, מ"מ כיון שאין תנא אחר שהברייתא כדבריו בהכרח שזה דעת ר"א.

רבינא מתרץ שכוונת הברייתא השניה שאין נ"מ אם הבשר נטמא בשוגג או במזיד, אבל לענין זריקה ודאי רק בשוגג הורצה.

ורב שילא מתרץ שכוונת הברייתא השניה שאין נ"מ אם זרק בשוגג או במזיד, אבל לענין הטומאה ודאי רק בשוגג הורצה.

בשר שנטמא ונפסל, האם חייבים עליו משום טומאה - בשר שנטמא לפני זריקת הדם, אין חייבים עליו משום טומאה, דכתיב "כל טהור יאכל

בשר" והנפש אשר תאכל וכו' וטומאתו עליו ונכרתה", לומר שרק בשר הניתר לטהורים חייבים עליו משום טומאה. ואין לומר שבשר שאינו נאכל לטהורים, כגון לן ויוצא, אין חייבים עליו משום טומאה, דכתיב "אשר לד' לרבותם, (והיינו כר"א שאין זריקה מועילה ליוצא, וכנ"ל, ומכאן מבואר שדעתו שהציץ מרצה על האכילות). אבל פיגול לא מתרבה מפסוק זה אלא מתמעט מ"מזבח השלמים". דעדיף רבות לן ויוצא שהיתה להם שעת הכושר בשעת זריקה, ולהוציא פיגול שלא היתה לו שעת הכושר.

כ"ו. מנחה שנטמא או נשרפו או אבדו שייריה, לר"א כשירה, ולרבי

היושע פסולה. ואם נטמאו או נשרפו או אבדו רק חלק משייריה, מודה רבי יהושע שהמנחה כשירה, וכדאמר רבי יהושע כל זבב שנשאר כזית בשר או חלב זורק את הדם, דכתיב "והקטיר החלב", וה"ה אם נשאר יותרת ושתי כליות, דכתיב "לריח ניחוח לד'" כל שאתה מעלה לריח ניחוח לד', וחצי זית בשר וחצי זית חלב אין מצטרפים אלא רק בעולה מפני שכולה כליל, ואם נשארה רק המנחה אינו זורק את דם הקרבן, דלהכי כתב רחמנא "חלב" אף שכבר נתרבה מ"לריח ניחוח לד'".

הנחת הקומץ בכלי שרת

קומץ שלא הניחו בכלי שרת, לת"ק פסול, ור"ש מכשיר.

י"מ דטעמא דר"ש דכתיב "קודש קדשים היא כחטאת וכאשם", לומר שאם בא לעובדה ביד בלי כלי עובדה בימין כחטאת, אבל בכלי כשר אף בשמאל דס"ל לר"ש שזריקה כשירה בשמאל.

ואין להקשות לפי זה מהא דתנן שקומץ (וקטורת ולבונה והקטר חלבים ואברים) שהעלן בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל כשר, ד"ל שביד היינו בימין, ובכלי אפשר גם בשמאל.

וי"מ דטעמא דר"ש משום שכבר קמצו מכלי שרת, ולכן יכול להעלותו אפי' בהמינו או במקידה של חרס.

שיטת רב נחמן בר יצחק שגם לר"ש הקומץ טעון קידוש בכלי ולא הכשיר ר"ש אלא להקטירו ביד אחר שנתקדש בכלי.

כ"ז: הגמ' דוחה את דבריו מדאיתא בברייתא בשם רבי אלעזר ור"ש

שאם קמץ בימין ונתן את הקומץ בשמאל יחזיר לימין, (ולרבנן לא מועיל להחזירו לימין), אבל אם כשהקומץ היה בשמאלו חשב לאכול או להקטיר בין חוץ למקומו בין חוץ לזמנו, פסול ואין בו כרת, דאין מחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, ושמאל בלא כלי פסול אף לר"ש. אבל בימין אם חשב מחשבת חוץ לזמנו, הוא פיגול ויש בו כרת. ומזה שמועיל לר"ש להחזירו לימין מבואר שלר"ש הקומץ אינו טעון מתן כלי, דאם היה טעון מתן כלי, כיון שהעבירו לשמאל הוי כדם שנשפך ואספו שהוא פסול.

הקטיר את הקומץ בב' פעמים, כשירה. ואם הקטירו ביותר פעמים, לריו"ח כשר, ולרבי"ל פסול דס"ל שאין קומץ פחות מב' זיתים ואין הקטרה פחותה מכזית.

ממתי הקומץ מתיר את השייכים באכילה

לרבי חנינא משמשלה בו האור, ולריו"ח משיצת האור ברובו, דכתיב "והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן", ואין כבשן מעלה קיטור עד שתיצת האור ברובו.

ואמנם מודה ריו"ח שמה שמצינו שדברים שדרכם ליקרב ביום כגון קומץ ולבונה וקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים, מעלן ומקטירים עם בוא השמש, דכתיב "זאת תורת העולה", אע"פ שכשמקטירים עם בוא השמש לא תיצת האור ברובו, דלענין קליטה ביום א"צ רובו, ורק לענין התר שיריים בעינן רובו. וי"מ דאיירי בפוקעין ונפלים מעל המזבח, דאותם מעלה כל הלילה, ולפי זה צריך למחוק מהברייתא קטורת, דאין מחזירים עיכולי קטורת למזבח. (ודברים שדרכם ליקרב בלילה כגון אברים ופדרים מעלן ומקטירים מבוא השמש, ומתעכלים והולכים כל הלילה).

ספיקות בדין הקטרה "על האש"

קומץ או אברים שסידרם ומעליו סידר את עצי המערכה, אי מהני או לא. תיקו.

אברים שסידרם בצידי המערכה, למ"ד "על" ממש לא מהני, ולמ"ד "על" בסמוך ילה"ס אי מהני, או שכמו ש"על המזבח" הוא דווקא, ה"ה על האש.

אלו דברים פסולים אם חסר כל שהוא

כ"ז. קומץ דכתיב ב' פעמים "מלוא קומצו.

עשרון סולת דכתיב "מסלתה".

היין דכתיב "ככה".

השמן של מנחת נסכים, דכתיב "ככה", ושל מנחת נדבה, דכתיב "ומשמנה".

אלו דברים מעכבים זה את זה

השמן והסולת דכתיב "מסלתה ומשמנה" וכתוב "מגרשה ומשמנה", וגרש היינו סולת, ושנה הכתוב לעכב.

הקומץ והלבונה דכתיב "על כל לבונתה", וכתוב "ואת כל הלבונה אשר על המנחה".

שני שעירי יו"כ דכתיב "חוקה".

שני כבשי עצרת דכתיב "יהיו".

שתי חלות דכתיב "תהיינה".

שני סדרים דכתיב "חוקה".

שני בויכין דכתיב "חוקה".

סדרים ובזיכים דכתיב "חוקה".

שני מינים שבנזיר חלות ורקיקים דכתיב "כן יעשה".

ג' מינים שבפרה עץ ארו ואזוב ושני תולעת דכתיב "חוקה".

ד' מינים שבמצורע כנ"ל וכן ציפרים דכתיב "זאת תהיה".

ד' מיני לחם שבתודה דכתיב דאיתקש לנזיר.

ד' מינים שבלולב דכתיב "ולקחתם" לקיחה תמה.

ז' הזאות שבפרה דכתיב חוקה.

ז' הזאות שעל בין הבדים ושעל מזבח הזהב ושעל הפרוכת דכתיב "חוקה".

ז' הזאות של פר כהן משיח ושל פר העלם דבר של ציבור ושל שעירי עבודת כוכבים דכתיב "ועשה לפר כאשר עשה לפר".

האם ד' מינים שבלולב צריכים אגד – לרב חנן בר רבא ד' מינים אין מעכבים אם יש לו את כולם אלא שלא אגדם יחד, ובברייתא איתא שב' מינים עושים פירות וב' מינים אין עושים פירות, ואין יוצא יד"ח עד שיאגדם יחד (וכן ישראל בתפילת תענית צריכים להיות באגודה אחת), והגמ' מביאה שכבר נחלקו בזה תנאים, שלת"ק לולב כשר בלי אגד, ולר"י כשר רק ע"י אגד, ונחלקו אם לומדים גז"ש קיחה קיחה מאגודת אזוב או לא. וגם לרבנן שאגד אינו מעכב מ"מ מצוה לאגודו משום "זה קלי ואנוהו".

הזאות שלא לשמן או שאינם מכוונות

כ"ז. הזאות שבפנים ושבמצורע, אם הזה שלא לשמן פסולות, ואם אינם מכוונות כשרות. וז' הזאות שבפרה אם הזה שלא לשמן פסולות, ואם אינם מכוונות בברייתא אחת מבואר שהם פסולות ובברייתא אחרת מבואר שהם כשרות.

רב חסדא מתרץ שנחלקו בזה ר"י ורבנן, אם "אל" זה דווקא או לא, וכדמצינו שבמחלוקת דלהלן דהנה טמא או טבול יום או מחוסר כפרה שנכנס לעזרה בשוגג חייב חטאת, ובמזיד ענוש כרת. וטהורים שנכנסו למקום שאסור להם להכנס, אם נכנסו להיכל לוקין ארבעים, ואם נכנסו לקודש הקדשים חייבים מיתה, ולר"י מבית לפרוכת לוקין ארבעים, ורק אל פני הכפורת שהלך בקודש הקדשים עד לפני הארון חייב מיתה. ונחלקו בהא דכתיב "ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות", לרבנן "אל הקודש" עובר ב"אל יבוא", ו"מבית לפרוכת אל פני הכפורת" ב"לא ימות, ולר"י "מבית לפרוכת" נמי ב"ואל

יבוא". הגמ' מבארת מה הטעם שכל אחד דרש כפי שדרש, ואחד מהדברים שנחלקו הוא אם דרושים "אל" וכן"ל. ורב יוסף שואל שאם "אל" דווקא, א"כ איך הזו במקדש שני שלא היו שם ארון וכפורת, והא כתיב "על פני הכפורת", ורבה בר עולא מתרץ שמדכתיב "וכפר את מקדש הקודש" לומדים שמוספיק מקום המיוחד לקודש.

כ"ח. רבא מתרץ ששתי הברייתות כרבנן, אלא שאם הזה למערב כשר אע"פ שלא הזה ממש כנגד הפתח, אבל לצפון ודרום פסול.

עוד יש סתירה בברייתות בענין הזאות מצורע שלא לשמן אם כשירות או פסולות. רב יוסף מתרץ לר"א שמקיש חטאת לאשם, מקיש גם את הלוג לאשם ולכן פסול, אבל לרבנן שלא מקישים כשר. ורבא שואל שהרי דבר שנלמד בהקש אינו חוזר ומלמד בהקש. ולכן מתרץ רבא ששתי הברייתות כרבנן, וכשר היינו שהקרבן כשר, אך הוא פסול לענין להרצות לבעלים.

מנורת הזהב שבמקדש

ז' קני מנורה מעכבים זה את זה דכתיב "יהיו".

ז' נרות המנורה מעכבים זה את זה.

מקשה זהב – המנורה היתה עשויה מזהב, ומיחידה אחת, ואם עשאה מחתיכות פסולה, אבל אם עשאה משאר מתכות כשירה. דגבי חתיכות כתיב "יהיו" וכתוב פעמיים מקשה, אבל שאר מיני מתכות איתרבו מ"תיעשה", ואף דכתיב פעמיים זהב, הא איתרבי מ"ככר זהב טהור יעשה אותה את כל הכלים האלה" שאם אינה באה מזהב אינה באה דווקא מככר ואינה באה עם גביעים כפתורים ופרחים, אבל קנים באים גם באינה באה מזהב, דאל"כ אינה מנורה אלא פמוט. וכן אם אינה באה מזהב אינה באה מקשה. ו"מקשה" דסיפא באל למעט שחצוצרות שלא עשאה מקשה כשירות, דכתיב במנורה "מקשה היא" ולא חצוצרות. ואמנם כסף מעכב בחצוצרות, דכתיב "תעשה".

כ"ח: כל הכלים שעשה משה כשרים אף לדורות, חוץ מהחצוצרות דכתיב בהם ב' פעמים "לך", אבל גבי ארון כיון שכתוב רק פעם אחת לך כשר לדורות, ול"ך היינו משלך, או כביכול בשלך אני רוצה יותר משלהם.

דין מנורה שלא נעשתה מזהב

מנורה שעשאה מבעץ – גדיל, או מאבר או מגיסטרון רבי פוסל ורבי יוסי ברבי יהודה מכשיר, אבל אם עשאה מעץ או עצם או זכוכית פסול. דנחלקו אם דורשים מכלל ופרט שצריך מתכת או דבר חשוב.

וי"א שריב"י מכשיר אף בעץ, וכן איתא בברייתא אחרת, ורבי פוסל בעץ, ונחלקו בהא דכתיב "ועשית מנורת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה" רבי דורש כלל ופרט וכלל, וצריך של מתכת כעין הפרט, וריב"י דורש רבוי ומיעוט ורבוי, דריבה כל מילי ומיעט חרס.

וכן לענין האיסור לעשות כתבנית ההיכל והכלים, אסור לעשות אכסדרא כנגד האולם או חצר כנגד העזרה, או דמות מנורה של ז' קנים אפי"י היא של שאר מיני מתכות, וריב"י אוסר גם בעץ (שהרי מלכי שמונאי עשו מעץ, ולרבנן עשו מברזל וחיפו בעץ וכשהעשירו עשו מכסף וכשהעשירו עשו מזהב), אבל יכול לעשות של ה' או ח' קנים.

גובהה של מנורה י"ח טפחים וכדלהלן, הרגלים והפרח ג"ט, וב' חלק, וטפח כפתור ופרח, וב' חלק, וטפח כפתור, וב' קנים יוצאים לשני הצדדים ועולים כנגד גובה המנורה, וטפח כפתור, ואח"כ עוד ב' קנים, וטפח כפתור, ואח"כ עוד ב' קנים, וב' טפחים חלק, וג"ט שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח.

הגביעים דומים לכוסות מאלכסדריא, כפתורים דומים לתפוחים מכרתי, פרחים דומים לפרחי עמודים.

היו במנורה כ"ב גביעים, דכתיב "ובמנורה ארבעה גביעים, ובכל קנה היו שלשה גביעים משוקדים בקנה האחד". וכן היו בה י"א כפתורים, בקנה האמצעי היו שתיים, ועוד אחד מתחת כל יציאת שני קנים הרי חמשה, ובכל קנה היה כפתור אחד. וכן היו בה בקנה האמצעי היו שני פרחים, ועוד אחד דכתיב "עד ירכה עד פרחו", ועוד פרח בכל קנה.

אם חסר גביע או כפתור או פרח המנורה פסולה.

כ"ט. היתה אבן לפני המנורה ובה ג' מעלות.

מנורת הזהב כילתה את כל הזהב הסגור של שלמה המלך, (וזו הכונה "מיכלות זהב" מלשון כילוי. ואמנם זהב שאינו סגור נשאר לשלמה דכתיב "וכל כלי משקה המלך שלמה זהב וכו' כי אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה"). מפני שעשה עשר מנורות והביא לכל אחד אלף ככר זהב והכניסוהו אלף פעמים לכור עד שנשארו רק ככר. ומה שמצינו שהמנורה היתה יתירה דינר והיו צריכים להכניסה פ' פעמים כדי לחסרה אותו דינר, היינו כיון שבימי שלמה כבר נחסרה הרבה.

על המנורה הטהורה - היינו שהראו למשה את מעשיה משמים שהוא מקום טהרה, דירדו מן השמים ארון ושלחן ומנורה של אש, ועל זה נאמר למשה "וראה ועשה כתבניתם" (ואילו על המשכן כתיב "כמשפטו"). והיה גבריאל חגור כמין פסיקיא כדרך שהוגרים האומנים והראה למשה את מעשה המנורה, (וכן קידוש החודש ושרצים איזה טמא ואיזה טהור היו קשים למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, וי"א אף הלכות שחיטה). ואין לומר ש"על המנורה הטהורה" היינו שהיא מקבלת טומאה, כמו שאנו מפרשים לגבי השלחן וקבלת ביה "על השלחן הטהור", דבשלמא גבי שלחן צריך ללמדנו שהוא מקבל טומאה, דכלי עץ העשוי לנחת שאינו מיטלטל אינו מק"ט, ובה הפסוק ללמד שהיו מגביהים ומראים אותו לעולי רגלים, שיראו חיבתם לפני המקום, שהיו חס ביום סילוקו כיום סידורו, אבל במנורה א"צ ללמדנו שהיא מקבלת טומאה, דהא כלי מתכות מקבלים טומאה.

דיני כתיבת סת"ם

שתי פרשיות שבמזוזה מעקבות זו את זו, ואפ"י אות אחת מעקבת, ואפ"י קוצה של י', וכן אם אין הקף גייל מד' רוחותיה של כל אות פסולה.

ניקב תוכו של ה' הרגל הימנית כשר, ואם ניקב יריכו רגל הימנית, אם נשתייר כשיעור אות קטנה כשר ואם לאו פסול. וי"מ שתוכו היינו הגייל והחלק שבתוכו, ובתפילין קמיייר.

כ"ט: ראמי בר תמרי נפסקה לו בנקב רגל ו' ד"ויהרג", ואמר רבי זירא להביא תינוק שאינו לא חכם ולא טיפש, ואם קורא ויהרוגו כשר ואם לאו פסול.

בשעה שעלה משה למרום מצא את הקב"ה יושב וקושר כתרים לאותיות, ואמר למשה שאדם אחד יהיה בסוף כמה דורות ועקיבא בין יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, וביקש משה לראותו, והלך וישב בסוף שמונה שורות ולא ידע מה הם אומרים, תשש כוחו, עד ששמע ששואלים את ר"ע דבר זה מנין לך, וענה להם שזה הלכה למשה מסיני, ונתיישבה דעתו, ושאל את הקב"ה למה הוא נותן תורה על ידו ולא ע"י ר"ע, אמר לו הקב"ה שתוק כך עלתה במחשבה לפני, ורצה משה לראות שכרו, והראהו הקב"ה ששוקלים בשרו במקולין שסרקו בשרו במסרקות של ברזל, ואמר זו תורה וזו שכרה, אמר לו הקב"ה שתוק כך עלתה במחשבה לפני.

אותיות שעטנ"ז ג"ץ וכן צ' וי' צריכות שלשה זיונים ג' תגין קטנים בכל אחת.

הסופרים המדקדקים מבית רב היו חוטרים את גג הח' עושים למעלה כעין חוטר לומר שהקב"ה חי ברומנו של עולם. וכן היו תולים את רגל הה' שאינה דבוקה לגג הה', כדמצינו שהעולם נברא בה' מפני שהוא דומה לאכסדרא, לומר שכל הרוצה יכול לצאת לתרבות רעה, והרגל תלויה לומר שאם הוא חוזר בתשובה מכניסים אותו מלמעלה, ולא מכניסים אותו מהיכן שיצא מפני שהוא צריך סיוע מיוחד כנגד היצר הרע. והבא ליטרה מסייעים אותו (והבא ליטמא פותחים לו).

בטחו בד' עדי עד כי ביה' ד' צור עולמים - לומר שכל התולה בטחוני בקב"ה, יש לו מחסה בעוה"ז ובעוה"ב. וברא הקב"ה ב' עולמות אחד ב' ואחד בה', העוה"ז נברא בה' וכו"ל, והעוה"ב נברא ב'.

כמה טעויות פוסלות ספר תורה - לרב ס"ת שיש בו ב' טעויות בכל דף יכולים לתקנם, אבל בג' טעויות יגנו. ובברייתא מבואר ששלש יתוקן וארבע יגנו. עוד איתא בברייתא שאם יש דף בלי טעויות (אפ"י היו בו ג' טעויות ותיקנום) זה מציל את כל הספר שיוכל לתקנם, והיינו כשרוב הספר

כתוב בהכשר. וכל זה בחסרות, משום דמחזי כמנומר, אבל ביתירות יכול לגוררם.

ל' מקום סיום החומשים והס"ת בדף - חומש יכולים לגמור באמצע הדף, אבל בסוף הס"ת יקצר את השורות כדי להגיע לסוף הדף. ו"לעיני כל ישראל" באמצע שורה, י"מ שכשר אף באמצע הדף, וי"א שרק באמצע שירה ולא באמצע הדף, וכן הלכה.

שמונה פסוקים אחרונים שבתורה יחיד קורא אותם בבית הכנסת ואין מפסיקים לתת לאדם אחר לקרות, ואין הכרח שדין זה הוא רק לשיטת ר"י (וי"א רבי נחמיה) שכתבם יהושע בן נון, אלא אפ"י לר"ש שעד שם הקב"ה אמר ומשה אמר וכתב, ומשם ואילך הקב"ה אמר ומשה כתב בדמע, מ"מ י"ל שאין מפסיקים בהם, כיון שנשנתו משאר התורה.

מעלת כתיבת ס"ת - הקונה ס"ת בשוק כחוף מצוה מן השוק, ואם כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלו מהר סיני, ואם הגיה אפ"י אות אחת מעלה עליו הכתוב כאילו כתבו.

גודל יריעה בין שלש לשמונה דפים, ולא פחות ולא יותר. וכל דף לא יהיה צר מידי מפני שנראה כאיגרת, ולא רחב מידי מפני שעיני הקורא יהיו משוטטות ויטעה בתחילת השורה, אלא כשיעור "למשפחותיכם" ג' פעמים. ואם נזדמנה לו יריעה של ט' דפים שצריך לקצרה, לא יחלקה לשלש ושש, אלא לארבע וחמש. ואמנם בסוף הספר אפ"י פסוק אחד בדף אחד יכול לכתוב.

שיעור הגייל במקום שלא כותב - צריך להשאיר מלמטה טפח חלק ומלמעלה ג' אצבעות ובין עמוד לעמוד שתי אצבעות, (ובחומשים שאינם עשויים לס"ת אבל הם כתובים כס"ת מלמטה ג' אצבעות ומלמעלה ב' אצבעות ובין העמודים כרוחב אגודל), ובין השורות כרוחב שורה, ובין המילים כגודל אות קטנה, ובין האותיות כמלוא חוט השערה. ואין לצמצם את גודל האותיות בגלל הרווח של מעלה או מטה או שבין השורות או שבין הפרשות.

סיום השורות - אין לכתוב תיבה של ה' אותיות אם ג' מהם צריכות לבלוט מחוץ לדף, אלא רק ב' מתוך ה', אמנם תיבה של ב' אותיות לא יכתבנה מחוץ לדף, אלא בתחילת השורה הבאה.

ל' דין מי שטעה ולא כתב שם - לר"י גורר - מוחק אחר שנתייבש את מה שכתב, וכותב את מה שגרר בין השורות, וכותב את השם על מקום הגרר. ולרבי יוסי יכול לכתוב את השם בין השורות, וכן פסק רב. ולרבי יצחק יכול למוחק בעוד שהכתיבה לחה ולכתוב במקום המחיקה את השם, וכן פסק רב יצחק בר שמואל. ולר"ש שזורי יכול לכתוב את כל השם בין השורות אך לא את מקצתו. ולר"מ צריך לגנוז את כל היריעה, דאין כותבים את השם על מקום מחיקה או גרירה או לכותבו בין השורות.

מתי הלכה כרבי שמעון שזורי

רבי חנינא אמר שהלכה כר"ש שזורי כאן ובכל מקום, הגמ' מוכיחה שאין הכונה כאן לטעות בשם הנ"ל. וכן אין הכונה לדין שכן פקועה שחיתת אימו מטהרתו אפ"י אם הוא בן ה' שנים וחורש בשדה. וכן אין הכונה לדין שאמור רש"ש שגם מסוכן שאמר כתבו גט לאשתי ולא אמר תנו כתבים ונותנים (כמו היוצא בקולר והמפרש והיוצא בשיירה). וכן אין הכונה לדין שאם תרומת מעשר שהופרשה מדמאי נפלה לפירות, אף בחול שואל את המוכר אם זה מעושר ואוכל על פיו כיון דאלי"כ אין לזה תקנה. ואין הכונה למה שאמור רש"ש שפול המצרי שזרעו כדי לאכול את הזרע, והשריש מקצת לפני ר"ה ומקצת אחרי ר"ה, אין תורמין מזה על זה, אלא מערב הכל לתורם, ונמצא מעשר מן הישן על הישן ומן החדש על החדש. (אמנם באמת הלכה כרש"ש במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי ובפול המצרי).

ל"א. לרב פפא הכונה שהלכה כרש"ש ששידה שהדין הוא שאם היא מחוקת מ' סאה בלח שזה ב' כורים ביבש יצאה מתורת כלי ואינה מקבלת טומאה, ואם יש לה רגלים פחות מטפח, מה שביניהם מצטרף למ' סאה, (ולרבי יוסי עובי הרגלים והלבזבים מסגרת מצטרף אך מה שביניהם אינו מצטרף, ולב"ש וב"ה אף עובי הרגלים והלבזבים אינו מצטרף, ורק מה שבתוכה מצטרף לב"ש, ולב"ה גם עובי דפנותיה מצטרף).

ולרב נחמן בר יצחק הכונה שהלכה כרש"ש שייך **נחשב משקה** שלעולם הוא ראשון לטומאה אבל שמן ודבש לא, (ולר"מ שמן הוא ראשון, ולחכמים אף דבש).

טבל שנתערב בחולין הורה ר"ט לרש"ש שיקנה פירות דמאי ויעשר על התערובת, דס"ל שמדאורייתא יש ביטול ברוב, וכן בדמאי הרי רובה עמי הארץ מעשרים, ונמצא שהפריש מן הפטור על הפטור, אבל לא יקח מן העכו"ם, דס"ל אין קנין לנהכרי בא"י להפקיע מיד מעשר. וי"א שאמר לו הפוך דשיקח מן העכו"ם דקסבר יש קנין וכו', ולא יקח מהשוק דס"ל שרוב עמי הארץ מעשרים. וגם בזה הלכה כרש"ש, שהלכה רש"ש לא רק במשנה, אלא בכל מקום ששנה.

ל"א: דין תפירת קרע בקלף - קרע שנכנס בשתי שורות אפשר לתפור, אבל בג' שורות לא, והיינו בקלף מעופץ שהוא כישן, אבל בקלף שאינו מעופץ שהוא כחדש אפשר לתפור גם בג' שורות. ולא יתפור אלא בגידים, אבל בגרדין לא. ורב יהודה בר אבא מסתפק אם אפשר לתפור קרע שבין הדפים שהוא כנגד יותר מג' שורות או בין השורות. תיקן.

דיני מזוזה

כמה מילים צריך לכתוב במזוזה בכל שורה - אם כתב ב' מילים בכל שורה כשירה. ואם כתב בשורה אחת שתיים ומתחתיה שלש ומתחתיה אחת כשירה, דעשאה כמו שירה (ורק ס"ת שעשאו כמו שירה או שעשה את השירה כמו הס"ת פסול), ובלבד שלא יעשנה כקובה אחת ומתחתיה שתיים ומתחתיה שלש, או כזב שלש ומתחתיהם שתיים ומתחתיהם אחד.

תיבות על הארץ יש לכותבם בשורה האחרונה, י"א שיכתבם בסוף השורה, והיינו שיאריך הקב"ה ימיהם "כגובה שמים על הארץ". וי"א שיכתבם בתחילת השורה והיינו שיאריך הקב"ה ימיהם כמו המרחק בין שמים לארץ.

גלילת המזוזה - רב הונא היה גוללה מתיבת אחת לתיבת שמע.

ל"ב. פרשיות המזוזה לרב הונא יהיו **סתומות**, ומה שר"מ היו עושה פרשיותיה פתוחות, אין הלכה כמותו בענין זה, או שהכונה שאף שמצוה לעשותם סתומות, אם עשאה פתוחות שפיר דמי (כיון שאינם סמוכות בתורה).

ר"מ היה כותב את המזוזה על **דוכסוסטוס**, כמין דף של ס"ת שהוא ארוך וצר, ועושה רווח **מלמעלה ורווח מלמטה**, ושיעור הרווח הוא כמלוא אטבא דסיפרי ע"ע עם סדק שעל ידו תופסים את הדפים כדי שלא יכפלו.

חליצה במנעל או בסנדל - נהגו לחלוץ בסנדל, לרבה אם יבוא אליהו ויאמר שחולצים במנעל שומעים לו, אך בלא זה אין חולצים במנעל, אבל אם יאמר שאין חולצים בסנדל אין שומעים לו כיון שזה נגד המנהג. ולרב יוסף לכתחילה חולצים במנעל, ואם יבוא אליהו ויאמר שאין חולצים במנעל שומעים לו, אך אם יאמר שאין חולצים בסנדל אין שומעים לו מפני שזה נגד המנהג. (מכאן מוכיחה הגמ' שהמנהג הוא עיקר, ונהגו לכתוב פרשיות המזוזה סתומות).

דין שינוי מס"ת ותפילין למזוזה

ס"ת או תפילין שבלו אין עושים מהם מזוזה, לפי שזו הורדה בקדושה. הגמ' מדייקת שבלא טעם זה היה אפשר לעשות כך, וא"כ אי נמצא שפרשיות המזוזה צריכות להיות פתוחות, א"כ אין הכונה לשנות את כל הפרשה, שהרי בס"ת הם סתומות, אלא הכונה להשלים.

וכן לענין ההבדל שתפילין נכתבים על הקלף שהוא מקום הבשר, ומזוזה על הדוכסוסטוס שהוא מקום השיער, זה אינו לעיכובא במזוזה, אלא רק בתפילין, שאם כתבם על קלף במקום שיער או על דוכסוסטוס במקום בשר פסול, אבל מזוזה כשירה על קלף. או דנימא שיש מחלוקת מה הדין בשינה במזוזה.

ל"ב: וכן לענין הדין שמזוזה צריכה שרטוט לעיכובא, ובתפילין לא אשכחן דבעי שרטוט, וזו מחלוקת תנאים, דבשם רבי אמרו שתפילין ומזוזה נכתבות שלא מן התנאי, ואינם צריכים שרטוט. והלכה שתפילין א"צ שרטוט, ומזוזה

צריכה שרטוט, ושיניהם נכתבים שלא מן הכתב, כיון שהם שגורות על הלשון.

ישיבה על מיטה שיש עליה ס"ת - לרב הונא אסור, ולריו"ח מותר, ולריו"ח מה שנצטער רבי אלעזר כשישב על המיטה וראה שס"ת מונח על המיטה, שם היה הס"ת על הקרקע שזה בידן גדול.

מזוזה שכתבה כאיגרת בלא שרטוט ובלא דקדוק בחסרות ויתירות פסולה, דילפינן גז"ש כתיבה כתיבה מספר.

הלכות קביעת מזוזה

תלאה במקל פסולה, דבעינן שתהא "בשעריך", וכן איתא בברייתא שאם תלאה במקל או שהניחה אחורי הדלת יש בזה סכנה דאין הבית משתמר מן המזיקים עד שיקבענה כהלכתה בצורת הפתח, ואין בזה מצוה. ושל בית מונבז היו עושים כך בפונדק שאינו חייב במזוזה כיון שאינו דירת קבע זכר למצוה.

ל"ג. אע"פ שמצוה להניח את המזוזה בטפח הסמוך לרה"ר, מ"מ מצוה להניח את המזוזה **בתוך חלל הפתח**, דכתיב "בשעריך" מקום סגירת השעיר.

מזוזה שכתבה על שני דפים פסולה אפי' אם כתב שניהם ביריעה אחת, כיון שראוי לחלקה לשתי מזוזות הפתח.

הכר ציר - במזוזה הולכים אחר הכר ציר, והיינו כגון פתח שבין בי גברי לבי נשי, והיינו לענין הדין שצריך לשים את המזוזה בימין הפתח בדרך הכניסה, אם יש פתח נפרד לכל בית מרה"ר ופתח אחד ביניהם, ובהו החדר שאליו נפתח הדלת הוא הבית, ובדרך ימין לשם יקבע את המזוזה.

צריך להניח את מזוזות המשקוף לפני קביעת המזוזה משום תעשה ולא מן העשוי.

עשאה כמין נגר שתחבה בשכיבה פסולה, אבל אם עשאה כאיסתוריא מקום חיבור השוק והרגל שזה עומד, וי"מ שצד אחד שוכב וצד אחד עומד.

במזוזה **הלך אחר הרגיל** אם יש ב' פתחים לחדר אחד צריך להניח את המזוזה בפתח שרגילים להכנס ולצאת בו.

גובה הנחת המזוזה - לר"י כל הפתח כשר למזוזה חוץ מהטפח העליון והטפח התחתון, ורבי יוסי לומד "וקשרתם וכתבתם" מה קשירה בגובה אף כתיבה בגובה. רב הונא סובר כר"י. ושמואל סובר כרבי יוסי, ואמר שלא ירחיק את המזוזה מהקורה של מעלה יותר משליש.

ל"ג: מצוה להניח את המזוזה **בטפח הסמוך לרה"ר**, י"א כדי שיפגע במזוזה מיד, וי"א כדי שתשמור את כל הבית. בא וראה שמידת הקב"ה שעבדיו יושבים מבפנים והוא משמרם מבחוץ, שלא כמידת בשר ודם.

הניח את המזוזה **בעומק טפח פסולה**. ופתח שאחורי הדלת והיינו שיש ב' פתחים סמוכים אחד לדרום ואחד למערב, וכשהדלת פתוחה נמצא שהפתח המערבי מאחורי הדלת, ויש בין הפתחים קורה שמבדילה ביניהם, אם הקורה עבה טפח או שהניח עליה מלבן רחב טפח, צריך מזוזה אחרת לפתח השני, ואם לאו א"צ מזוזה אחרת.

המניח קנים בפתח יכול אחרי הנחתם לחתוך קנה ולהניח בתוכו את המזוזה, אבל אם הניח את המזוזה לפני שקבע את הקנה בפתח פסול משום תעשה ולא מן העשוי.

פיתחי שימאי - י"מ שאין להם תקרה אסקופה עליונה, וי"מ שאין להם שקופי - מזוזות, וי"מ שתקרה היינו שאין הבית מקורה ושיקפי היינו אסקופה עליונה, פטורים מן המזוזה.

אכסדרא והיינו שיש שם ג' דפנות, והצד הרביעי פתוח לגמרי, מלבד דופן למעלה המחזיקה את התקרה, אע"פ שיש לה פצימין עמודים פטורה ממזוזה, כיון שהעמודים עשויים לחיזוק התקרה. אמנם באכסדרא דבי רב שיש לה ד' דפנות אלא שאינם מגיעים לסכך, אפי' אם היא עשויה חלונות חלונות, חייבת במזוזה.

בית שער הפתוח לחצר ובתים פתוחים לתוכו, חייבת בב' מזוזות בכניסה מהחצר לבית שער, ובכניסה ממנו לבית. ואם הבית שער פתוח לגינה ולקיסטונית, לרבי יוסי חייב כדין הקיסטונית, ולחכמים פטור כמו הבית שער. דעת רב

ושמואל שהפתח מהגינה לבית והיינו שההכר ציר הוא בבית, והיינו שהדלת נפתחת לבית, לכו"ע חייב, ואם הפתח הוא מהבית לגינה בזה נחלקו אם העיקר הוא הקיטונית וחייב אע"פ שהציר הוא לגינה, או שהגינה עיקר ופטור. ולרבה רב יוסף אם הפתח הוא מהבית לגינה לכו"ע פטור כיון שזה פתח הגינה, ואם הפתח הוא מהגינה לבית נחלקו אם זה כניסה לבית או שכל הקיטונית עשויה לגינה. והלכתא כרב ושמואל לחומרא.

ל"ד. לול הפתוח מהבית לעליה והיינו שהיו עושים מחיצות עם פתח בכניסה וביציאה של המדרגות מהבית לעליה, אם יש שם פתח אחד זה חייב במזוזה אחת, ואם יש שם ב' פתחים זה חייב בב' מזוזות.

חדר שיש לו ד' פתחים, חייב בד' מזוזות, אע"פ שרגיל להכנס באחד הפתחים, ואף שדאמרינן לעיל שהולכים אחר הרגיל, היינו בב' פתחים, אבל בד' אין שלש בטלים לפתח אחד.

פתח הנמצא בקרן זוית חייב במזוזה, שראשי הכתלים שלו נחשבים כמזוזות הפתח.

בית שאין לו אלא פצים אחד, לר"מ חייב במזוזה, ולחכמים פטור, טעמא דחכמים דכתיב "מזוזות", וטעמא דר"מ לרבי ישמעאל משום דכתיב פעמיים "מזוזות" ואין מעוט אחר מעוט אלא לרבות, ולר"ע מדכתיב "על שתי המזוזות" אנו לומדים שאם לא כתוב שתי הכונה לאחת.

שמואל עשה מזוזה בבית שיש לו פצים אחד בצד שמאל, ושם שם מזוזה, וטען רב פפא שגם לר"מ אין חייב אלא כשהפצים מימין, ולא כשהוא משמאל, שהרי צריך לקבוע המזוזה בימין, דכתיב "ביתך" והיינו דרך ביאתך, ואדם רגיל לעקור תחילה רגל ימנית. וי"א מדכתיב "ויקח יהודע הכהן ארון וכו' ויתן אותו אצל המזבח מימין בבוא איש בית ד'", והיינו שכשהיו נכנסים לפתח המזרחי של העזרה והולכים לכיוון מערב היה ארון מימין, אלמא כל דבר הנתון דרך ביאה צריך לקבועו בימין.

כתיבת מזוזה על הספר - כתיב "וכתבתם" ויש לדון אם הכונה כתיבה על הספר כמו בגט, או כתיבה על האבנים כמו כתיבת דברי התורה על האבנים, וכיון שמזוזה נוהגת לדורות לומדים אותה מגט שהוא לדורות ולא מכתבת דברי התורה שאינה נוהגת לדורות. והא דכתיב "וכתבתם על מזוזות" היינו שאחרי הכתיבה יתנה "על מזוזות", ונמצא שאין הו"א לכתוב על אבן המשקוף, אלא שיכתוב על אבן ויקבענה במשקוף, קמ"ל גז"ש.

הלכות תפילין

ד' פרשיות שבתפילין מעכבות זו את זו, ואפי' אות אחת מעכבת, ואפי' קוצו של י', ואפי' אם אות אחת אינה מוקפת גויל מד' רוחותיה פסולה.

ל"ד: מקור ד' פרשיות בתפילין - לרבי ישמעאל המקור הוא מדכתיב ג"פ לטוטפות, ומתוכם ב"פ בכתב חסר, הרי כאן ד'. ולר"ע טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים.

צורת חלוקת ד' הפרשיות והבתים - כתיב "ולזכרון בין עיניך" שיהיו כולם בזכרון אחד, והיינו שיכתבם על ארבעה עורות ויניחם בד' בתים בעור אחד. ואם כתבם בעור אחד והניחם בד' בתים יצא, אך צריך לפי רבי שיהיה רווח גדול בין הפרשיות, ולרבנן א"צ, אמנם אף לרבנן צריך לתת חוט או משיחה בין הבתים, ואם אין החריץ שבין הבתים ניכר, פסולות. ובתפילין של יד כותב את ד' הפרשיות על עור אחד, ואם כתבם על ד' עורות והניחם בבית אחד יצא, ר"י סבר בתחילה שבאופן זה צריך להדביק את הפרשיות, דכתיב "לאות על ידך", ולרבי יוסי א"צ לדבק, וחזר ר"י והודה לרבי יוסי.

האם תפילין של ראש כשרים לשל יד - אין עושים תפילין של ראש תפילין של יד, מפני שאין מורדין מקדושה חמורה לקדושה קלה. אמנם אם עדיין לא השתמש בהם, למ"ד הזמנה לאו מילתא, או שהתנה שיוכל לעשותם של יד, למ"ד הזמנה מילתא, יכול להשתמש בהם לשל יד, וצריך לשים עור על התפילין כדי שיהיה נראה כבית אחד.

סדר הפרשיות קדש ווהיה כי יביאך בימין, ושמוע ווהיה אם שמוע בשמאל, והיינו ימין של קורא, ונמצא שכלפי הקורא סדר הפרשיות הוא קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע. רש"י. ולר"ת סדר הפרשיות הוא קדש והיה כי יביאך והיה

אם שמוע שמע. ואם שינה סדר הפרשיות, לאביי אם החליף פרשה חיצונית בפנימית פסול אבל חיצונית בחיצונית או פנימית בפנימית כשר, ולרבה בכל גונא פסול.

דינים בתפילין שהם הלכה למשה מסיני

תיתורא, שאחרי הכנסת הפרשיות לבתים חותכים את העור שמוסבי לבתים מג' צדדים, ואת הצד הרביעי מקפלים אותו מלמטה, ותופרים אותו לחודם של דפנות הבתים.

מעברתא, לעשות כפל בעור כדי שיהיה חלל במקום מעבר הרצועה בבתים, כדי שיוכל למשוך את הרצועה לכאן ולכאן.

שין שעושים בצידי הבית קמטים דקים בעור שזה נראה כש'.

צריך לעשות את הרצועות שחורות מבחוץ, אמנם מבפנים א"צ שיהיו שחורות, אבל לא יעשה הרצועות אדומות משום שאם יתהפכו הרצועות יש בזה גנאי שיאמרו שהם אדומות מדם חטיו, ודבר אחר שיאמרו שבעל את אשתו כשהיא נדה. ומה שמצינו שתלמידו של ר"ע קשר את התפילין בלשונות של תכלת, ובנו של ר"א בן הורקנוס קשרם בלשונות של ארגמן, ולא מיחו בהם, צ"ל שלא ראו זאת.

צריך לעשות את הבתים מרובעים בתופרן שיזהר בתפירה שלא יקלקל את הריבוע, ויהיה אורך הריבוע כרוחבו. אמנם אין ראייה לדין זה מדתנן שהעושה תפילתו עגולה, סכנה ואין בזה מצוה, די"ל דאיירי שעשאה כאגוז שמקום מושבם מיוחד ביותר.

לאביי צריך שהחריץ שבית הבתים יגיע למקום התפר, ולרב דימי מנהדרעא א"צ כיון שהחריץ ניכר למעלה.

לאביי צריך לבדוק את הקלף לפני הכתיבה, ולרב דימי מנהדרעא א"צ כיון שהקולמוס בודקו.

דין נקרע העור - לרב הונא כל זמן שעור הבתים קיים אין פסול אם נקרעו למטה, ולרב חסדא אם נקרעו ג' בתים פסול, ואם נקרעו ב' בתים ואינם זה ליד זה והם ישנות כשרות, אבל בסמוכות או בחדשות פסולות. וחדשות היינו שאם מותח את העור הוא לא חוזר לקדמותו אח"כ, או שאם אוחוז ברצועה התפילין נמשכות איתה.

ל"ה: דיני רצועות התפילין

אין לקשור רצועות התפילין, מפני שצריך קשירה תמה דכתיב "וקשרתם". ולענין תפירתם באופן שלא תיראה התפירה, אמר רב אשי פוק חזי מאי עמא דבר, שכיון שאין נוהגים כך אין לעשות כך. ור"ת פירש לקולא.

גרדומי רצועות - אם נפסקו הרצועות אחרי מקום הקשירה ונשאר שם שיריים, אינם כשרות אא"כ נשאר עד אצבע צרידה, י"א כפוף מאצבע עד אמה, וי"א פשוט מאצבע עד גודל.

מקום תלית הרצועות - רבא היה מניחם לאחוריו, ורב אחא בר יעקב היה קושרם ותולה אותם, ומר בריה דרבנא היה עושה כמנהגנו לתלותם לפניו.

קשר של תפילין שהיה הקשר בראש בצורת ד' הלכה למשה מסיני, והנוי הצד שניכר בו צורת האות, וי"מ הצד הצבוע בשחור יהיה לצד חוץ.

וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נראה עליך ויראו ממך, אלו תפילין שבראש.

וראית את אחורי - מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין.

קשר התפילין צריך שיהיה למעלה בגובה הראש ולא בצוואר וכלפי פנים ממול העורף ולא בצד, כדי שיהיו ישראל למעלה ולא למטה, לפנים ולא לאחור.

זמן הברכה הוא משעת הנחה עד שעת קשירה.

ל"ו. ברכת התפילין - מברך על של יד ושל ראש ברכה אחת, להניח תפילין, ואם סח ביניהם עבירה היא ביזו וחוזר עליה מעורכי המלחמה, ואז צריך לחזור ולברך גם על של ראש על מצות תפילין.

סדר ההנחה והחליצה - מניח של יד ואח"כ של ראש, דכתיב "וקשרתם" ואח"כ כתיב "והיו לטוטפות", וחולץ של ראש ואח"כ של יד, דכתיב "והיו לטוטפות בין עיניך" כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים.

המשכים לצאת לדרך מניח תפילין וכשהגיע זמנם ימשמש בהם ויברך.

ל"ו: זמן חליצת התפילין בלילה-

עד מתי מניחם, ו"א עד השקיעה, ו"א עד שתכלה רגל מן השוק, וי"א עד זמן שינה, ומ"מ אם כבר הלצם לא יחזור ויניחם אחרי השקיעה. ונחלקו בגמ' כמו מי ההלכה. ורב אשי סבר שלילה זמן תפילין, אבל הלכה ואין מורין כן.

ובשבת, לרבה בר רב הונא בספק חשיכה לא חולץ ולא מניח, וכשחשכה חולץ, דס"ל שהמקור שאין מניחים תפילין בשבת ויו"ט הוא מדכתיב "והיה לאות" יצאו שבתות ויו"ט שא"צ אות. אבל לריה"ג שממעטים לילות מ"מיים", ממעטים גם שבתות ויו"ט מ"מימים", וא"כ אין חילוק בזמן חליצת התפילין בין שבת לשאר הלילות.

המניח תפילין אחר השקיעה לרבי אלעזר עובר בעשה, ולריו"ח עובר בלאו, ואין הכרח שנחלקו אם "השמר" "פן" ו"אל" הם לאו או לא, די"ל שכולם מודים לזה, אלא שנחלקו אם "השמר" שנאמר על עשה הוא לאו או עשה.

מותר להניח תפילין בלילה כדי לשמרם.

חייב אדם **למשמש בתפילין** בכל שעה, דאם ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת כתיב ביה "היה על מצחו תמיד" שלא להסיח דעת, ק"ו לתפילין שיש בהם אזכרות הרבה.

ל"ז: הנחת תפילין היא ביד שמאל, ת"ק מביא כמה פסוקים שכתוב בהם יד סתם ואח"כ כתוב ימין. ולרבי יוסי החורם שחוטמו היה משוקע יד ימין נקראת ג"כ יד דכתיב "ישית אביו יד ימינו", (ולת"ק נקראת יד ימין ולא יד סתם). ולרבי נתן לומדים מדכתיב "וקשרתם וכתבתם" שהקשירה בימין כמו הכתיבה, וממילא ההנחה בשמאל. ורבי יוסי החורם ס"ל כר"נ, או דס"ל ש"ידכה" היינו יד כהה, ואין הכונה יד שבכת, שהא לא כתיב "ידכח", (ויש שלומדים מ"ידכה" לרבות גידם, וי"א שמי שאין לו זרוע פטור מתפילין).

איטר מניח תפילין בימינו שהיא היד החלשה שלו. ומי ששולט בשתי ידיו מניח בשמאל כל אדם.

מי שיש לו שתי ראשים- פלימו הסתפק באיזה מהם מניח תפילין, ואמר לו רבי שילך לגלות או שיקבל נדוי, ובתוך כל הגיע אדם ואמר שנולד לו תינוק כזה ושאל כמה צריך לתת בפדינו, וענה לו זקן אחד שיתן לו סלעים, שאף שאם נטרף בתוך לו' פטור מפדיון, דכתיב "אך", שאני הכא שבגולגולת תלה רחמנא.

ל"ז: מקום ההנחה-

ידך זה מקום הקיבורת, ו"א שכמו שבראש צריך להניח בגובה הראש ה"ה ביד, וי"א מדכתיב "לך לאות" ולא לאחרים לאות, וי"א מדכתיב "על לבבכם וקשרתם" שתהא שימה כנגד הלב. ורב חייא בריה דרב אויא היה מטה את התפילין לצד הלב.

בין עינך היינו בקדקד בגובה הראש, שהוא מקום שמוחו של תינוק רופס. ואין לומר שהכונה "בין עינך" ממש, דילפינן מאיסור קרחה שנאמר בו "בין עיניכם" והכונה בגובה הראש. ור"י לומד שכמו שביד מקום ההנחה ראוי לטומאה אחת של נגיעים, ה"ה בראש, ובין העיניים ממש ראוי לטומאת בשר ושיער, ושיער לבן בבשר וצהוב במקום שיער.

אמימר קרע את החלוק שמעל התפילין כיון שהיתה לו מכה ביד, דהא דכתיב "לך לאות" ולא לאחרים לאות, הכונה שצריך מקום שיהיה לאות לו ולא לאחרים.

הלכות ציצית

ד' ציציות מעכבות זו את זו מפני שהם מצוה אחת, ולרבי ישמעאל הם ד' מצוות. ונ"מ אם יש איסור שעטנז כשלא שם בכל הד' כנפות, וי"א דנ"מ בהנ"ל כשיצא בה בשבת, וי"א דנ"מ בטלית של ה' כנפות אם חייב להניח ציצית בה' כנפות או בד'. ואין הלכה כרבי ישמעאל.

החותך במקום הקרן לא פטר את חיוב הציצית, כיון שנעשתה בת ה' כנפות.

המקפל את הטלית ותלה את הציצית בקרנות הכפל, אע"פ שזררה ודיבקה, לא עבד כלום כיון שסופה להפתח ונמצא שהציצית באמצע הטלית, וכמו שלענין טומאה נודות צרורות טהורות כיון שאם נותר הקשר אין להם בית קיבול, חוץ משל ערביים שדרכם בכך.

התופר קרני טליתו בעיגול לא עשה כלום, דאם אינו צריך את החלק המקופל שיחתוך אותו.

ל"ח: מי שנחתכה קרן טליתו בשבת עליו לפושטה, דאף שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, היינו דווקא לא תעשה ד"לא תסור", ובכרמלית א"צ לפושטה.

התכלת:

לבן ותכלת

אם מעכבים זה את זה- לרבי לבן ותכלת מעכבים זה את זה, דכתיב "הכנף" מין כנף היינו לבן, דרוב טליתות של פשתים לבנות, וכתוב "פתיל תכלת", ואמר רחמנא "וראיתם אותנו" דשהיו שניהן יחד. ולרבנן (ריה"ג) אין מעכבים זה את זה, ד"וראיתם אותנו" כל חד לחודיה משמע.

ל"ח: מצוה להקדים לבן לתכלת, ואם הקדים תכלת ללבן יצא, אלא שלא עשה מצוה מן המובחר. וטלית שכולה תכלת לרמי בר חמא מצוה להקדים את התכלת, דדין ההקדמה נלמד מ"הכנף" מין כנף, ואם הקדים לבן לתכלת יצא. ולרבא אין ההקדמה תלויה בצבע הטלית.

אם נקרעו חוטי הציצית בין נקרעו חוטי הלבן ונשאר התכלת, בין נקרעו התכלת ונשאר הלבן, כשר. וצריך שישאר בהם כדי לענבם, והגמ' מסתפקת אם צריך שיוכלו לעונבם יחד או כל אחד בפני עצמו. תיקון. ואם היה החוט עבה ומחמת כך אין ראוי לעונבו, כיון שאם לא היה עבה היה ראוי לעונבו כשר.

גרדומי אזוב כשרים.

רבא רוצה להוכיח מהנ"ל שצריך לקשור על כל חוליא, והגמ' דוחה ראייתו.

קשירת וכריכת חוטי הציצית

ל"ט: קשר עליון מדאורייתא, דאל"כ לא היתה התורה צריכה להתיר כלאים בציצית, שהרי תכיפה אחת אינה חיבור.

חוט שכורכים בו עולה מן המנין.

כמה צריך לכרוך- נוי ציצית הוא לעשות שליש גדיל ושני שלישי כנף, אמנם אפי' אם כרך את רוב החוט שעשה שני שלישי גדיל ושלישי כנף, או שלא כרך אלא חוליה אחת, שהיא ג' כריכות, כשירה.

שיעור הכריכות בחוליה- לא יפחות מז' כנגד ז' רקיעים, ולא יוסיף על י"ג כנגד ז' רקיעים וז' אויזים שביניהם.

יתחיל לכרוך בלבן דכתיב "הכנף" מין כנף, וכן יסיים בלבן, דמעלין בקודש ואין מורידין.

ל"ט: גדיל ופתיל- לרבה בר בר חנה יכול לעשות או הכל גדיל או הכל פתיל, דכתיב "גדיל" וכתוב "פתיל", לרב צריך לעשות חלק מהחוטם גדיל וחלק פתילים, ד"פתיל" בעינן, והא דכתיב גדילים למנינא הוא דאתא, גדיל שנים, גדילים ארבעה, עשה גדיל שיכניס את הד' חוטים בחור הטלית ויעשה מהם גדיל, ופותלהו מתוכו.

מין הטלית והציצית

האם צריך שהחוטם יהיו ממין הבגד- חוטי צמר פוטרין בשל פשתן, וחוטי פשתן פוטרין בשל צמר, דכתיב "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו, גדילים תעשה לך", וחוטי צמר ופשתים פוטרים גם בשאר מינים.

ורבא דורש מדכתיב "הכנף" שיעשה הציצית ממין הכנף, ומאיך כתיב "צמר ופשתים", שצמר ופשתים פוטרם בין במינים בין שלא במינים, ושאר מינים אין פוטרם אלא במינים.

חיוב ציצית בבגד משאר מינים - לרב יהודה שיראין - מעיל של משי חייבים בציצית, ולרב נחמן מדאורייתא הם פטורים מציצית ומדרבנן חייבים (וכן בכלך וסריקין), וכיון שחייבם רק מדרבנן אין לעשותם שעטנז. ולא ס"ל כדרשת רבא דלעיל, אלא ס"ל כדנתא דבי רבי ישמעאל שכוין שבמקום אחד בטומאת נגעים התורה פירטה לומר "בגד צמר או בגד פשתים", ממילא כל בגד האמור בתורה הוא צמר ופשתים. ואמנם איך נתא דבי רבי ישמעאל סוברת שלומדים מ"א או בגד" לרבות צמר גמולים וצמר ארנבים ונוצה של עיזים וכלך וסריקין ושיראין.

מ. כלאים בציצית - סדין פשתן ב"ש פוטרם אותו מציצית, וב"ה מחייבים, והלכה כב"ה. ואמנם המטיל תכלת בסדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין, לפי שחששו חכמים שיקרע סדינו בתוך ג' ויתפרנו, והציצית פסולה משום תעשה ולא מן העשוי והיו כלאים שלא במקום מצוה. וי"א שהגזירה היא אטו כסות לילה. ואין לומר שהטעם הוא מפני שהתר כלאים בציצית אינו ידוע, ואין אומרים שיצאו עשרה עם כלאים, משום שכ"ש שבזה יתמיהו עליהם, דא"כ שידרשו בפירוקא שזה מותר, ואין לחוש לקלא אילן (שבזה אסור כלאים, שאין עדל"ת במקום שאפשר לקיים שניהם), משום שאפשר לבדוק אם זה תכלת או קלא אילן, ואין לחוש לטעימה תכלת שנעשתה לנסות בה את היורה, שהיא פסולה לציצית, שהרי אפשר לשלוח אגרות שידעו שתכלת כזו פסולה, ואין לומר שלא סומכים על אגרות, שהרי אפי' לענין חמץ בפסח ויוה"כ, שיש בהם כרת, סומכים על אגרות.

מז. טלית של בגד וכנפיה של עור חייבת בציצית, אבל טלית של עור וכנפיה של בגד פטורה, דאזלינן בתר עיקר הבגד, והיינו לשיטת רבא, אבל לרב אחאי הולכים אחרי הכנף.

תעשה ולא מן העשוי - הטיל ציצית לטלית של ג' כנפות, והשלימה לארבע, לרב הונא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי. ומה שמצינו שחסידים הראשונים היו מטילים ציצית אחר שארגו ג' אצבעות, הכונה שהיו מטילים בה ציצית כשהגיעו לג' אצבעות האחרונים. הגמ' שואלת על רב הונא מדברי רבי זירא שהמטיל ציצית לטלית שכבר יש בה ציצית כשירה. ורבא מתרץ ש"ל שכוונתו להוסיף ועובר על בל תוסיף וממילא לא חשיב עשיה, וחתכת הישנים היא עשיה לחדשים וכשר. ורב פפא דוחה ד"ל שכוונתו לבטל את הראשונים, וממילא איכא מעשה וליכא בל תוסיף.

חיוב ציצית

מ"א. שיעור טלית לחיוב ציצית - טלית שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו, והגדול יוצא בה בשוק בדרך עראי בלי להתבייש, חייבת בציצית, אבל אם אין בה שיעור ראשו ורובו של קטן, אע"פ שהגדול יוצא בה בדרך עראי פטורה.

אין עראי בכלאים שאף בגד שאינו נלכס אף בדרך עראי יש בו איסור כלאים.

טלית כפולה שהיתה ארוכה כשתיים, וכפלה, חייבת בציצית, ור"ש פוטר, ואם תפרה או אפי' חיברה בסיכות, חייב אף לר"ש. ואם הניח במקום הכפל ונפשטה הטלית מקיפולה, אין החוטים הישנים כשרים כיון שכעת אינם בכנף.

אם ציצית היא חובת גברא או חובת טלית - לרבה מצות ציצית היא חובת הטלית, ולכן אף אם בגד שאין כוונתו ללבושו חייב בציצית. וכן שיטת שמואל שאף טלית הנמצאת בקופסה חייבת בציצית, אא"כ עשאה לתכריכים, דכתיב "אשר תכסה בה" וזו אינה עשויה להתכסות, ומ"מ בשעה שמלבישים בהם את המת מטילים בהם ציצית, משום "לועג לרש חרף ועושהו".

המלאך טען לרב קטינא מה יהא על מצות ציצית שלו כיון שהוא לובש בקיץ סדין ובחורף סרבל שיש לו רק שתי כנפות, **דבעידנא דריתחא מענישים על חסרון בקיום מצות עשה**. ואין מזה ראייה שציצית היא

חובת גברא, שהרי גם לצד זה כל עוד שאינו לובש אינו חייב, ובהכרח טען למה הוא עושה טצדקי לפטור עצמו מציצית.

טלית שנקרעה בתוך ג' אצבעות לשפת הבגד, לר"מ לא יתפור מפני שחוששים שישתמש בחוט שתלוי מהתפירה לצורך הציצית, וכתיב "תעשה" ולא מן העשוי, ולחכמים יתפור, ומחוץ לג' אצבעות לכו"ע יתפור, וכן לכו"ע לא יתפור לטלית בגד בשיעור אמה שיש בה ציצית דבעינן "על כנפי בגדיהם", וכן לכו"ע יכול להתיר ציצית מבגד אחר ולכורכה בטלית אחרת, ובלבד שיהיו החוטים שלימים.

חוטי הציצית

מ"א. צבע חוטי הציצית - צריך לשים בטלית חוטים ממין הטלית והיינו באותו צבע, מלבד ב' חוטי התכלת, וטלית שכולה תכלת יכול לשים בה איזה צבע שירצה, וא"צ לחפש דווקא לבן, דכיון שאינו יכול לשים בה מין כנף, די שיהיו ב' מינים, אך לא ישים בה קלא אילן, והני מילי בטלית של ח' חוטים דכיון שמספיק ד' חוששים שיעביר את חוטי הקלא אילן לטלית אחרת ויחשוב שהם תכלת, אבל בטלית של ד' חוטים כשר.

העברת הציצית מבגד לבגד - לרב אין מעבירים את חוטי הציצית מבגד לבגד, אא"כ הבגד הראשון בלה. ולשמואל בכל גוונא יכול להעביר מבגד לבגד. (עוד נחלקו שרוב אין מדליקים מנר לנר בחנוכה, ואין הלכה כר"ש שמתיר לגרור בשבת אם אינו מתכוון לעשות חריץ, ולשמואל מדליקים מנר לנר והלכה כר"ש. ואמרו אביי שכל מילי דמר היה עושה כרב, חוץ מג' אלז).

שמירת הציצית בכניסה - רב יהודה היה מוסרה לכובס כמות שהיא, ורב חנינא היה מקפלים כמין פקעת כדי שלא יחתכו, ורבינא היה מכניס החוטים לתוך השפה.

מנין ושיעור החוטים ומקומם - לב"ש נותן ד' חוטים בחור הטלית, וכשכופלים הם שמונה, ויהיו תלויים ד' אצבעות, ולב"ה נותן ג' חוטים ויהיו תלויים ג' אצבעות שכל אחת מהם היא רבע טפח. (יש בטפח ד' גודלים או ו' אצבעות קטנות או חמש אצבעות). לרב הונא נותן ד' חוטים בתוך ד' משפת הבגד ויהיו תלויים ד', ולרב יהודה יתן ג' חוטים בתוך ג' לשפת הבגד ויהיו תלויים ג'. ואמרו רב פפא שלהלכה צריך ארבע חוטים בתוך שלש ויהיו תלויים שלש. והא דאמרו שציצית אין לה שיעור, היינו למעלה, אבל למטה שיעורה כנ"ל. (וכן לולב שאין לו שיעור היינו למעלה, אבל למטה שיעורו ג' טפחים כדי לנענע).

מ"ב. ציצית היינו ענף, וצריך שיהיו החוטים פרודים.

הטיל ציצית בחוד הטלית או על הגדיל חוט עבה ששמים בשולי הטלית כדי שלא תקרע כשירה, ורבא"י פוסל בשתייהן, ולשיטתו צריך שהציצית תהיה נוטפת על הקרן, ושיעור ההרחקה הוא מלא קשר גודל שיעור הצפון עם הבשר עד הפרק הראשון, והיינו בשעת עשיה, אבל אין קפיידא אם נחסר אח"כ משיעור זה, (ורב סמא לא ידע דין שאמר רבינא, ואמר לו רב אשי שלא יצטער כי אחת מחכמי א"י שקול כשניים שבבבל), ולא ירחיק יותר מג' אצבעות וכנ"ל.

צורת הכנסת חוטי הציצית בטלית ומנינים - רב אחא בר יעקב היה כופל ארבע חוטים ומכניסם כך לטלית ומכניס את החוטים לתוך הכפל. ורב ירמיה היה כופל ח' חוטים, ולא היה מכניסם לתוך הכפל, ומר בריה דרבנא היה עושה כמנהגנו מכניס ד' חוטים וכופלים לשמונה.

ברכה על ציצית סוכה ותפילין ומילה

האם מברכים על עשיית הציצית - רב אדא בר אהבה בירך לעשות ציצית, ואמרו לו רב נחמן בשם רב שא"צ לברך, והקשה רב חסדא מדברי רב עצמו שעכו"ם פסול לעשיית ציצית, דכתיב "דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית" למעט עכו"ם, וסובר רב חסדא שכל מצוה שפסולה בעכו"ם צריך ישראל לברך עליה. (ורב יהודה אמר בשם רב שעכו"ם כשר, דמשמע ויעשו להם" ע"י אחרים).

הגמ' דנה בכלל זה, שהרי מילה כשירה בעכו"ם וכדמצינו שבעיר שאין בה מוהל ישראל לר"מ עדיף שימול עכו"ם מכותי לפי שהכותי מל לשם הר גזיזים,

ולר"י עדיף שימוול כותי ולא עכו"ם. ומ"מ ישראל המל צריך לברך. ואמנם רב עצמו פוסל מילה בעכו"ם דכתיב "ואתה את בריתי תשמור", וריו"ח לומד מ"המול ימול" המל ימול.

ובסוכה מצינו שסוכת עכו"ם (ונשים ובהמה וכותים וכו') כשירה, ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה, ואין ישראל מברך על עשיית הסוכה אלא רק על ישיבתה.

מ"ב: ובתפילין מצינו שהם פסולות בעכו"ם (וכן בצדוקי ובכותי ובאשה ובקטן ובמומר, דכתיב "וקשרתם וכתבתם" כל שאינו בקשירה אינו בכתובה, וכן בכתובת ס"ת ומזוזות), וב"ש ישראל אינו מברך על העשייה אלא רק על ההנחה.

מסקנת הגמ' שאין מברכים אלא בגמור עשיית המצוה אע"פ שכשירה בעכו"ם, כגון במילה, אבל דבר שעשייתו אינה גמור מצוה אין מברכים עליה, כגון תפילין. ובציצית לרב חסדא שזה חובת טלית הוי גמור מצוה, ולרב נחמן היא חובת גברא ואינה גמור מצוה.

דין לשמה בחוטי הציצית - עשה את חוטי הציצית הקוצין או נימין או גרדין פסולה דבעינן עשייה לשמה, ואם עשאה מסיסין, לרב כשירה, ולשמואל פסולה דבעינן טויה לשמה. וכן מצינו לענין עיבוד לשמה בעור בהמה טהורה לתפילין, שלת"ק א"צ עיבוד לשמה, ולרשב"ג צריך צריך לשמה. (ציפה את התפילין זהב, או שעשאן מעור בהמה טמאה פסולות).

תפילין יש להם בדיקה על הסרות ויתירות, ומ"מ אין לקנותם אלא מן המומחה שיודע אם עשאה לשמה. אבל ס"ת ומזוזות יש להם בדיקה, ואפשר לקנותם מכל אדם.

התכלת

צורת עשיית התכלת - מביאים דם חלזון ומסמנים, ומכניס אותם ליורה, ומורתיח אותם. ויקח מעט מהצבע בקליפת ביצה ויצבע מוך כדי לראות אם הצבע טוב, ואח"כ ישליך וישרוף את הקליפה והמוך, מפני שצביעת המוך פסולה כיון דבעינן צביעה לשמה, ואם ישליך את הצבע הפסול ליורה יפסול את הכל, שנא' "כליל תכלת", וכן סובר רבי חנינא בן גמליאל, אבל לרבי יוחנן בן דהבאי אפי' מראה שני שבה כשר, שנא' "ושני תולעת".

מ"ג. בדיקת התכלת - תכלת אין לה בדיקה, והיינו שא"א לבדוק אם לא פסולה ע"י הכנסת התכלת של הבדיקה וכו', ולכן אין לקנות תכלת אלא מן המומחה, אמנם את הצבע עצמו אפשר לבדוק כמו שבדקו רב יצחק בריה דרב יהודה ורב אדא, ואין מחלוקת ביניהם, אלא בודק כרב יצחק, ואם לא נחלש המראה כשר, ואם נחלש יעשה את הבדיקה של רב אדא, ואם נשתנה הצבע לטובה כשר, ואם נשתנה לגרועותא פסול. ורב מני היה קונה רק מן המומחה, ואמר לו זקן אחד שכך עשו בדורות הקודמים והצלוחו בעסקיהם.

עוד דיני ציצית

קניית טלית מצויצת - הקונה טלית מצויצת מישראל הרי זו בחזקת שהיא כשירה, וכן הדין בתגר עכו"ם, אבל מהדיוט עכו"ם פסולה, אע"פ שאמרו שאין למכור לעכו"ם טלית בלא להתיר ציציותיה, שמא יתנה לזונה, וי"א שמא יתלוה לישראל בדרך ויהרגנו.

מתי מברך על הציצית - רב יהודה הטיל ציצית לבגדי אשתו, דקסבר שהיא מ"ע שאין הזמן גרמא, ומ"מ היה מברך עליה בכל בוקר, מפני שאז היה פושט את הכסות לילה ולבשה, אמנם אם היה מחדש ביום גם היה מברך, וכדמצינו לגבי תפילין שצריך לברך עליהם כל זמן שחוזר ומניחם.

מי חייב בציצית - לת"ק חייבים בציצית כהנים (אע"פ שהותר להם לבישת כלאים דבאבנט כתיב שש ותכלת, וכתעב "לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך), לוויים וישראלים גרים נשים ועבדים, ור"ש פוטר בנשים משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא, דכתיב "וראיתם אותו" פרט לכסות לילה, ואמנם כסות סומא מרבים מ"אשר תכסה בה", ועדיף לרבות סומא כיון שאחרים רואים אותה, משא"כ לילה.

מ"ג: מחלוקת רבנן ור"ש בדרשות - נתבאר לעיל שר"ש מרבה כסות סומא מ"אשר תכסה בה", ורבנן שמחייבים אף בכסות לילה ולא איצטרין לרבות סומא. לומדים מתחילת הפסוק "על ארבע כנפות כסותך" למוטע בגד של ג' כנפות, ומ"אשר תכסה בה" מרבים בגד של ה' כנפות, ועדיף לרבות של חמש כיון שבכלל חמש ארבע. ור"ש מרבה דין זה מ"אשר" ורבנן לא משמע להו לדרוש מ"אשר". ומ"וראיתם אותו וזכרתם" מרבים חכמים שע"י ראיית הציצית זוכרים מצוה אחרת התלויה בה, והיינו ק"ש שזמנה משכיר בין תכלת ללבן, וי"א שיזכור מצוה הסמוכה לה והיינו שעטנז. וכן לומדים מפסוק זה שכיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל המצוות, והיינו כר"ש דס"ל שציצית היא מ"ע שהזמן גרמא.

מעלת מצות ציצית

עוד לומדים מ"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ד' " ששקולה ציצית כנגד כל המצוות. עוד לומדים מפסוק זה שראיה מביאה לידי זכירה, וזכירה מביאה לידי עשייה. ורשב"י לומד שכל הזהיר במצוה זו זוכה ומקבל פני שכינה, (דגם ב"את ד' אלוקיך תירא ואותו תעבוד" כתוב "אותו").

חביבים ישראל שסיבבם הקב"ה במצוות, תפילין בראש ובזרוע, ציצית בבגד, ומזוזה בפתח, ובשעה שנכנס דוד ערום לבית המרחץ וכו', וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישרה דעתו, ואמר "למנצח על השמינית".

כל שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, זה יחזקהו שלא יחטא.

נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים, שהיא דומה לים, וים לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד.

גדול עונשו של לבן מעונשו של תכלת, כיון שיותר קל להביא לבן.

חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ובשבת ויו"ט ישלים בבשמים ובמיני מגדים.

חייב אדם לברך בכל יום ג' ברכות, שעשני ישראל, שלא עשני אשה, שלא עשני בור, וי"א שלא עשני עבד, שהוא זול יותר מאשה.

מ"ד. גוף החלזון דומה לים, וצורתו דומה לדג, ועולה ליבשה אחת לע' שנה, ולכן דמי התכלת יקרים.

אפי' מצוה קלה יש לה שכר בעוה"ז, ומעשה באחד שהיה זהיר במצות ציצית ושמע שיש זונה בכרכי הים וכו', ולבסוף נתגיירה ואתן מצעות של זהב וכסף שהציעה לו באיסור הציעה לו בהתר, וזה שכר בעוה"ז, ולעוה"ב אין ידוע כמה השכר גדול.

טלית שאולה פטורה מציצית ל' יום, אבל אח"כ חייבת, וכן מצינו לענין חיוב מזוזה בשוכר בית בחו"ל או בדר בפונדקי בא"י, שחייב במזוזה רק אחרי ל' יום, אבל השוכר בית בא"י חייב במזוזה מיד, משום ישוב א"י שלאחר שקובעה אינו נוטלה משם אפי' כשיצא ממנה, ואחר ישכנה מהרה, ונמצאת ישראל מיושבת.

תפילין

תפילין של יד ושל ראש אינם מעכבים זה את זה, ורב חסדא סבר שאם אין לו את שתיהם מעכבים זה את זה, ושאלו אותו וכי מי שאין לו שתי מצוות לא יקיים אפי' אחת.

כל שאינו מניח תפילין עובר על ח' עשין, ובציצית עובר בה' וכהן שאינו עולה לדוכן עובר בג', ובמזוזה עובר בב' דכתיב ב"פ "וכתבתם".

כל המניח תפילין מאריך ימים.

מנחות ונסכים

מ"ז: הסולת והשמן של מנחת נסכים אינם מעכבים את היין, ואין היין מעכבם.

מה קודם מנחה או נסכים -

לרבנן מנחה קודמת לנסכים, דכתיב "ומנחתם ונסכיהם", ולרבי לומדים מדכתיב "זבח ונסכים" שאחרי הזבח מביאים נסכים.

הגמ' שואלת שמ'ומנחתם ונסכיהם" לומדים שאפשר להביאם בלילה ולמחר. ומ'זבח ונסכים" שאין הנסכים מתקדשים אלא בשחיטת הזבח.

ולכן הגמ' אומרת שלכו"ע במנחה ונסכים הבאים עם הזבח, מנחה קודמת לנסכים, אבל במנחה ונסכים הבאים בפני עצמם, לרבנן מנחה קודמת כמו בבאים עם הזבח, ורבי סובר שרק שם כיון שהתחיל באכילה ממשיך במנחה שהיא אכילה, אבל בבאים בפני עצמם נסכים חשובים יותר, כיון שאומרים עליהם שירה.

המתנות שדינם להנתן על מזבח החיצון אין מעכבות זו את זו, אלא אפי' נתן מתנה אחת כיפר, שנא' "ודם זבחין ישפך".

פרים ואילים וכבשים אין מעכבים זה את זה, והיינו פרים וכבשים דר"ח, ושל מוסף של עצרת, אבל פרים וכבשים של חג מכבים זה את זה, דכתיב בהו' "כמשפט" ו"כמשפטם". ואילים היינו שאין האילים הבא בעצרת מחמת שתי הלחם, מעכבים את האיל הבא מחמת מוסף, אמנם האילים הבאים מחמת שתי הלחם מעכבים זה את זה, דכתיב בהו' "היו".

ביאור כמה פסוקים ביחזקאל

מ"ה: כתיב ביחזקאל "וביום החודש פר בן בקר תמים וששה כבשים ואיל יהיו", בא ללמדנו, שאף שבתורה כתיב "פרים", מ"מ אם לא מצא שניים יקריב אחד. ואף שבתורה כתיב "כבשים בני שנה שבעה", אם לא מצא שבעה יביא ששה, ואם לא מצא ששה יביא כמה שימצא, דכתיב "ולכבשים כאשר תשיג ידו", ומ"מ לכתחילה יש לחזור אחר ששה, ומ"מ אם יש להם שני פרים או שבעה כבשים מעכבים זה את זה, דכתיב "היו".

והא דכתיב "בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש" אף שהפר הוא עולה, ריו"ח אמר שאלוהו יישב סתירה זו, וכן סבר ר"י בברייתא, ואמר לו רבי יוסי (וכך אמר רב פפא) שפסוק זה מדבר על ימי עזרא, שהקריבו קרבנות מילואים כמו בימי משה, וכמו שבימי משה היום השמיני למילואים היה ר"ח והקריבו בו פר לחטאת, כך עשו בימי עזרא, ואמר לו ר"י תנוח דעתך שהנחת את דעתך.

כתיב "וכל נבילה וטריפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים", ריו"ח אמר שאלוהו עתיד ליישב דבר זה, שמשמע ממנו שישראל מותרים, ורבינא ביאר שכוונת הפסוק לומר שאפי' כהנים שהותר להם לאכול עוף ע"י מליקה, אסורים בנבילה וטריפה.

כתיב "וכן תעשה בשבעה בחודש מאיש שוגה ומפתי וכפרתם את הבית", מבאר ריו"ח ש"שבעה" היינו שאם שבעה שבטים חטאו חייבים להביא פר העלם דבר של ציבור (דכתיב "חודש" והיינו שחידשו ב"ד שחלב מותר) אע"פ שאינם רוב קהל, ו"שוגה ופת" היינו שאין מביאים פר זה אלא על העלם דבר שמחמתו טעו ב"ד בהוראה שעשו על פיה בשוגג.

זכור חנינא בן חזקיה לטוב שאלמלא הוא נגזר ספר יחזקאל, שהיו דבריו סותרים לד"ת, והעלה ג' מאות גרבי שמן וישב בעליה ודרשו.

היו לציבור פרים מרובים ואין נסכים לכולם, יביאו פר אחד עם נסכים, ולא הרבה בלי נסכים, דכתיב "ואיפה לפר ואיפה לאיל", וכיון שאין מידת מנחתם שוה, לומדים מזה את הדין הנ"ל.

קרבנות עצרת ושתי הלחם

מ"ה: כמה כבשים פרים ואילים מקריבים - בפרשת שתי הלחם כתוב שצריך להקריב על הלחם שבע כבשים פר ושני אילים, ובפרשת המועדות כתוב שצריך להקריב בעצרת שני פרים איל אחד ושבעה כבשים. ואין אלו אותם ז' כבשים אלא הם כבשים נפרדים, דכמו שהפרים והאילים אינם שוים, שהרי כאן כתוב להקריב פר ושני אילים, וכאן כתוב להקריב שני פרים ואיל, ואין לומר שיעשה איך שירצה, שהרי מזה שהתורה שינתה לכתוב פרים לפני האיל מבואר שאינם שוים, א"כ גם הכבשים הם שונים.

מה בקרבנות עצרת מעכב זה את זה -

הפר והאילים והכבשים והשעיר שנאמרו בפרשת שתי הלחם, לא מעכבים את שתי הלחם, ואין שתי הלחם מעכבים. דכתיב "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים" ולא כתיב "על הלחם" בסוף. והא דכתיב "על הלחם" היינו שלא נתחייבו בכבשים במדבר עד שנתחייבו בלחם.

ולענין הכבשים שכתוב בסוף הפסוק של שתי הלחם "ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", לר"ע הלחם מעכב אותם ואין הם מעכבים את הלחם, דגמרו "היו" מ"תהייה". ולר"ש בן ננס הכבשים מעכבים את הלחם ואין הלחם מעכב אותם, שהרי במדבר הקריבו כבשים בלי לחם, וס"ל שעדיף ללמוד "היו" מ"היו" מאשר מ"תהייה", (דאף שאפשר ללמוד "ושב הכהן" ו"ובא הכהן" כיון שהמושמות שוה, מ"מ עדיף ללמוד מה שיותר דומה. ור"ע סובר שעדיף ללמוד מ"תהייה" כיון ששניהם מתנה לכהן). ולל"ב נחלקו ר"ע ור"ש בן ננס בהא דכתיב "קודש יהיו לד' לכהן", ר"ע סובר ששתי הלחם הם דבר שכולו לכהן, לד' לכהן היינו שקנאו ד' ונתנו לכהן, ובן ננס סובר שלד' לכהן היינו מקצתו לד' ומקצתו לכהן, והיינו הכבשים.

ר"ש אמר שהלכה כבן ננס אבל מטעם אחר, (שהרי מה שכתוב בחומש הפקודים קרב במדבר, אבל מה שנאמר בתורת כהנים לא קרב במדבר, אלא הטעם הוא), שהכבשים מתירים את עצמם, אבל לחם צריך את הכבשים שיתירוהו.

מ"ז: אם היה הלחם בשעת שחיטת הכבשים לכו"ע מעכבים זה את זה.

דין פסול בלחמי תודה - תודה שנפרס לחמה והדין שאם נפרס לחם אחד כולם פסולות אם זה קרה לפני השחיטה יביא לחם אחר וישחוט, וכן ביצא לחמה יכניסנו וישחוט, ואם נפרס או יצא אחרי השחיטה, יזרוק את הדם והבשר יאכל, ולא יצא ידי חובה והלחם פסול. ואם נפרס או יצא אחרי זריקה, יתן לכהן לחם שלם ולא פרוס ולא ממה שיצא, אך מה שיצא בכלל הארבעים חלות. וכן בנטמא הלחם הדין כנ"ל, אלא שאם נטמא אחרי השחיטה יצא ידי חובה, מפני שהצין מרצה על הטומאה. הגמ' אומרת שאין מכאן ראייה ששחיטה אינה גורמת שהכבשים יעכבו, ממה שאם נפסל הלחם לא נפסלה התודה ולא יזרוק דמה אפי' שלא לשמה, דשאני תודה שהיא קרויה שלמים, ושלמים קרבים בלא לחם.

הגמ' מסתפקת מה הדין אם היה בשתי הלחם רק תנופה, אם גם בזה מעכבים זה את זה או לא. תיקן.

מ"ז: ואת"ל שגם בזה מעכבים, אם אבד הלחם אבדו הכבשים ואם אבדו הכבשים אבד הלחם, ואת"ל שבתנופה אין מעכבים, ילה"ס היכא שאבד הלחם אחר תנופה והביא לחם אחר, אם הלחם השני טעון תנופה או לא, לר"ע שהלחם הוא העיקר. אמנם לבן ננס שהכבשים הם העיקר פשיטא שא"צ לחזור ולהניף. תיקן.

וזה שיש חילוק שכבשי השלמים מעכבים את הלחם, משא"כ שבעת הכבשים והפר והאילים אין מעכבים, הטעם הוא דמצינו כך באיל נזיר שאף שיש שם עוד זבחים, מ"מ רק השלמים מקדשים את הלחם, דכתיב "ואת האיל יעשה זבח שלמים לד' על סל המצות", ומזה לומדים שאם שחט את האיל שלא לשמו אין הלחם מתקדש.

דין שתי הלחם שבאו בלא כבשים

שתי הלחם שבאו בלא כבשים, תעובר צורתן יפסלו בליה ויצאו לבית השריפה.

הגמ' שואלת דאם הם באים לאכילה למה לא אוכלים אותם, ואם הם באים לשריפה, למה צריך להמתין מלשורפם עד אחרי עיבור צורה.

רבה מבאר שבאמת הם באים לאכילה, אלא שרבנן חששו שבשנה אחרת שיהיו כבשים יאמרו שאפשר לאכול את הלחם בלי כבשים. רבה רוצה להוכיח כדבריו ממה שטענו הכהנים שאין להם לתת מחצית השקל, משום דכתיב "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תיאכל" ואם יביאו מחצית השקל לא יוכלו לאכול את העומר ואת שתי הלחם, ובהכרח שמדובר בלחם שבא בלי כבשים, שהרי בבא עם הכבשים הרי אף לחמי תודה של כהנים נאכלים, וא"כ מוכח שמעיקר הדין אף לחם שבא בלי כבשים עומד לאכילה. ואבי דוחה דאירי בלחם שבא עם הכבשים, ושאינו לחמי תודה שאינם נקראים מנחה, אבל שתי הלחם דכתיב בהו' "בהקריבכם מנחה" הם בכלל מנחת כהן.

כבשי עצרת ששחטם שלא כמצותם, ואם לומדים קרבנות חובה מנדבה

מ"ח: כבשי עצרת ששחטם שלא כמצותם, לרב יצחק פסולים, דמקיש כבשי עצרת לחטאת. ולתנא דבי לוי שלומד שלמי חובה משלמי נדבה (לענין ששלמי נזיר ששחטם שלא כמצותם כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה, ונאכלים ליום ולילה, ואין טעונים לחם וזרוע), כשרים.

והא דמצינו שאשם שדינו להביא בן שנה והביאו בן שנים או איפכא, פסולים, ותעובר צורתן ויצאו לבית השריפה, אבל עולת נזיר או יולדת או מצורע שהביאם בני שתי שנים במקום בני שנה כשרים, דכל הכשר בעולת נדבה כשר בעולת חובה, (וכל הפסול בחטאת פסול באשם, חוץ משלא לשמו), ומבואר שלומדים עולת חובה מעולת נדבה, ודלא כרב יצחק. וצ"ל שברייתא זו נאמרה ע"י תנא דבי לוי.

והא דמצינו שללוי אם שחט אשם נזיר או מצורע שלא לשמן כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה, אבל אם שחטם כשהבעלים היה מחוסר זמן או שהיתה הבהמה בת שתי שנים פסולים. ולא לומדים שלמים שאם הביא בת שתי שנים כשרה. צ"ל שבשלמים עצמם לומדים חובה מנדבה, אבל לא לומדים אשם משלמים. ומה שלא לומדים מאשם עצמו שפעמים דינו בבן שנה (נזיר ומצורע) ופעמים דינו בבן שנתיים (גזילות ומעילות), דאין דנים דבר שאינו כדונו מדבר שכך הוא דינו. ומה שיוצא אם עלה לא ירד, שהרי יוצא כשר בבמה, התם אין זה עיקר הטעם, אלא מרבים זאת מ"זאת תורת העולה".

כבשי עצרת ששחטם לשם אילים, ודין עקירה בטעות

מ"ט: כבשי עצרת ששחטם לשם אילים, לרבה בר בר חנה כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה, ולרב אף עליו לשם חובה.

לרב חסדא אם היה סבור שהם אילים אבל שחטם לשם כבשים מסתבר כרב, אבל אם שחטם לשם אילים לא, דעקירה בטעות שאם היה יודע שהם כבשים היה שחטם לשם כבשים הויא עקירה.

לרבה עקירה בטעות לא הויא עקירה. ולדבריו צ"ל דהא דתנן שכהנים שפיגלו במזיד חייבים ובשווג פטורים, ומ"מ פיגולם פיגול, איירי באומר מותר, אבל ידע איזה קרבן זה, דאי לא ידע הוי עקירה בטעות דלרבה לא הויא עקירה. והא דתניא שמנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות ועלו לבעלים לשם חובה, מפני שמעשי המנחה מוכיחים אם היא מחבת או מרחשת, חריבה או בלולה, (משא"כ בזבחים), צ"ל לפי רבה דאיירי בידע שהיא מחבת וקמץ לשם מרחשת, ורבה לטעמיה דס"ל שמחשבה שניכר שאינה נכונה אינה פוסלת, אבל אם טעה וחשב שהיא מרחשת י"ל שבזה אף בזבחים אינה פסולה, דעקירה בטעות לא הויא עקירה.

תמידים ומוספים

תמידים ומוספים אין מעכבים זה את זה, ואף אם יש לו בשביל שניהם והקדים מוסף לתמיד, המוסף כשר, דאף דילפינן מ"העולה" שתהא ראשונה, מ"מ זה אינו מעכב.

אין המוספים עצמם מעכבים זה את זה.

מה קודם-

אם אין להם לאותו היום אלא או תמידים או מוספים, תמידים עדיפי, דתדיר קודם למקודש.

ואם אין להם אלא או תמידים של מחר או מוספים של היום, הגמ' מסתפקת אם התמידים עדיפים מפני שהם תדירים, או שהמוספים עדיפים מפני שהם מקודשים.

מ"ט: אין פוחתין משהו טלאים הבדוקים ממום שיהיו בלשכת הטלאים, כדי שיספיקו לשבת ושני ימים טובים של ר"ה. הגמ' רוצה להוכיח מכאן שתמידים של מחר קודמים למוספים של היום, דאל"כ בשבת ור"ה צריכים יותר טלאים. והגמ' דוחה שמדובר שיש לו עוד טלאים, ומתני' כן בג בג דס"ל שתמיד טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה (גז"ש תשמרו משמרת מקרבן פסח). ולפי זה לא נקט שבת ור"ה לסימנא

רב יוסף מבאר שבאמת הם באים לשריפה, ולא שורפים אותם מיד שמא יזדמנו אח"כ כבשים, ולפי זה מיד כשנגמר זמן הקרבנות יצאו לשריפה. ואין לומר שא"ל לשורפים ביום מפני שאין שורפים קדשים ביו"ט, דהיכא דמצוותו בכך שורפים.

רבא סובר כרבה וכנ"ל שהם באים לאכילה, אלא דס"ל שדבר זה נלמד מפסוק, דכתיב "לחם תנופה וכו' ביכורים לד'", מה ביכורים בפני עצמם ולאכילה, אף שתי הלחם כשבאים בפני עצמם הם לאכילה.

איזה עבודה מהכבשים מקדשת את הלחם

מ"ז: לרבי אם שחט זורק לשמן קדש הלחם, ואם לא שחט ולא זרק לשמן לא קדש הלחם, ואם שחט ולא זרק לשמן קדוש ואינו קדוש (וכדלהלן), דכתיב "זבח שלמים לד' על סל המצות" אלמא זביחה מקדשת את הסל, וכבשי עצרת נלמדים מזה.

ולר"א בר"ש אינו קדוש כלל אלא בשחיטה וזריקה לשמן, דכתיב "ואת האיל יעשה" שיעשה כל עשיותיו לשמן. והא דכתיב זבח בא ללמד שצריך שיהא לחם בשעת שחיטה.

וקדוש ואינו קדוש (לרבי), לאביי היינו קדושה שאינה גמורה, ונ"מ שאינו נופס פדיונו, ובה נחלקו רבי וראב"ר ש"ש, ולרבה קדוש אך אינו נותר לכהנים, ותפיס פדיונו, והנ"מ במחלוקת רבי וראב"ר ש"ש היא לענין פסול יוצא.

שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה, זורק דם הכבשים ע"מ לאוכלם חוץ לזמנם, לר"א אין הלחם פיגול, ולר"ע הלחם הוא פיגול. רב ששת מבאר דס"ל כרבי ששחיטת הכבשים מקדשת את הלחם, ונחלקו אם זריקה אינה מועילה ליוצא. כדמצינו שנחלקו באימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקה, שלר"א אין מועלים בהם ואין חייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא, ולר"ע מועלים בהם וחייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא. ורב פפא אומר ש"ל שנחלקו ר"א ור"ע רק היכא שחזר והכניסם לפני זריקה, ונחלקו אם שחיטה מקדשת וממילא נפסלו ביוצא או לא.

מ"ז: כבשי עצרת ששחטם לשמן ואבד הלחם, אין לזרוק דמן שלא לשמן כדי להתיר את הבשר באכילה, דאין דבר שנראה להיקרב לשמו ונשחט לשמו ונדחה מלהיקרב לשמו וכשר שלא לשמו. ואף שמצינו כהאי גוונא בתודה לעיל מ"ו שאם נפרס למוח ושחטה, יזרוק את הדם לשם שלמים ויאלץ את הבשר, שאני תודה שהתורה קראה לה שלמים.

מ"ח: שחט שני כבשים על ד' חלות, מפריש שתי חלות ומניפם עם הכבשים, והחלות האחרות נאכלות ע"י פדיון. אמנם לרבי דס"ל שהשחיטה מקדשת, אם יוצאים יפסלו ביוצא, ואינו יכול לפדות אותם בפנים, משום שהוא מכניס חולין לעזרה. ואף לריו"ח דס"ל שתודה ששחטה על שמונים חלות, לא קדשו החלות כלל (ודלא כחזקיה דס"ל שקדשו ארבעים מתוך שמונים), י"ל דאיירי שאמרו שיקדשו שתיים מתוך ארבע, וגם שם אם יאמרו שיקדשו ארבעים מתוך שמונים, קדשו.

שחט ד' כבשים על שתי חלות

שחט ד' כבשים על שתי חלות- לרבי חנינא טירתא ימשוך שניים ויזרוק דמן שלא לשמן כדי שלא יפסיד את האחרונים.

ריו"ח שואל שאין אומרים לאדם עמוד וטמא בשביל שתזכה, וכדמצינו שאברי חטאת שנתערבו בשל עולה (לר"א יתנום למעלה, ובשר החטאת יהיה כמו עצים, ו) לחכמים תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה, ואין אומרים שיחטא בחטאת כדי שייזכה בעולה.

והגמ' דוחה דשאני התם שחוטא בחטאת וזוכה בעולה. וכן לא אמרינן שיחטא בשבת כדי לזכות בחול, ולכן כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן או לפני או אחרי זמנם, לא יזרוק את הדם בשבת, ואם זרק הורצה להקטיר אימורים לערב.

ומה שמצינו שחבית של תרומה שנשברה בגת העליונה, ויש בתחתונה חולין טמאים, אם יכול להציל רביעית בטהרה יציל, ואם לאו לר"א תרד ותיטמא ולא יטמאנה ביד, ולרבי יהושע מותר אף לטמאה ביד ומבואר לכאן שמוותר לחטא בתרומה כדי לזכות בחולין, שאני התם שבכל מקרה החולין עומדים להיטמא.

בעלמא, שהרי לשבת ור"ה צריך להכין ז' טלאים שהרי במוצאי ר"ה אינו יכול לחפש טלאים מבוקרים.

ג. אם לא הקריבו תמיד של שחר, לא יקריבו תמיד של בין הערבים, דכתיב "ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" שני בין הערבים ולא ראשון בין הערבים. אמנם אם כבר נתחנך המזבח יקריבו אף ראשון בבין הערבים. ור"ש סובר שרק כשלא הקריבו באונס או בשוגג, אבל במזיד לא יקריבו אותם הכהנים, אלא יקריבו אחרים (דלא קנסו אלא אותם, ולא קנסו שיהא המזבח בטל). אמנם לענין קטורת אם לא הקטירו בבוקר יקטירו בבין הערבים, דכיון שהקטורת שאינה שכיחה כמו עולה, וגם היא מעשירה, אין לחוש שיפגעו בה, ויקטירו בין הערבים גם את שיעור ההקטרה של הבוקר, שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים, וכדכתיב "בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה" ואם לא הדליק בערב איך ייטיב בבוקר. אמנם י"א שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת של שחר, דגמור ממזבח העולה שמחנכים אותו בתמיד של שחר.

אין מחנכים את השלחן אלא בלחם הפנים בשבת, אבל בחול הלחם אינו קודש.

אין מחנכים את המנורה אלא בשבעה נרותיה בין הערבים.

קטורת נדבה - אין מקטירים קטורת יחיד על מזבח החיצון, מלבד קטורת הנשיאים, שהוראת שעה היתה. וכן אין מקטירים קטורת יחיד על מזבח הפנימי, דכתיב "לא תעלו עליו קטורת זרה". ואף ציבור אין מביאים קטורת נדבה דכתיב "לא יעלו", ואף לא על מזבח החיצון, דכתיב "ככל אשר ציויתך יעשו".

חביתיה כהן גדול

ג. לא היה מביאה חצאין, אלא היה מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב חצי בבוקר וחצי בין הערבים, דכתיב "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב"

אם הקריב מחצה ומת ומינו אחר תחתיו, לא יביא חצי עשרון מביתו, ולא יביא את החצי שנשאר מהראשון, אלא יביא עשרון שלם מביתו ויקריב חציו, והחצי השני שלו וכן של הכהן הראשון יאבדו. וכן אם הקריב מחצה ונטמא החצי השני או שאבד, יביא עשרון שלם מביתו ויקריב חציו. והחצי שנותר מהכהן הראשון טעון עיבור צורה, כיון שהיה ראוי להקרבה, והחצי שנשאר מהכהן השני, י"א שכיון שהובא מתחילה לאיבוד אינו טעון עיבור צורה, מלבד להסוברים שאפי"ן פיגול טעון עיבור צורה, וי"א שלכו"ע הוא טעון עיבור צורה, כיון שכשחילק את העשרון לשניים, שני החצאים היו ראויים להקרבה.

צורת עשייתה - לריו"ח אופה ואח"כ מטגן, דכתיב "תופיני" תאפנה נאה, וכן איתא בברייתא בשם רבי. ולרבי חנינא מטגן ואח"כ אופה, דכתיב "תופיני" תאפנה נא, וכן דעת ת"ק בברייתא. ורבי יוסי סובר כשתי הדרשות, ולכן יאפה ויטגן ויאפה.

חביתיה כה"ג לישתם ועריכתם ואפיתם בפנים.

נ"א. עשית חביתיה כה"ג דוחה את השבת. י"א מדכתיב "תיעשה" ואפי' בשבת ואפי' בטומאה. וי"א מדכתיב "סולת מנחה תמיד" שדינה כתמיד. ולר"ב לומדים מדכתיב "על מחבת" וכיון שהיא טעונה כלי אם יאפה אותה מאתמול תיפסל בלינה.

שיעור השמן בחביתיה כה"ג הוא ג' לוגין לעשרון. י"א שלומדים שיעור זה ממנחת נסכים, דכתיב "סולת מנחה תמיד". אמנם מסברא כמו שהיא דומה למנחת נסכים ששניהם תדירים ודוחים שבת וטומאה, כך היא דומה למנחת נדבה (שטעונה לוג אחד), ששניהם יחיד ובאים בפני עצמם וטעונים בלינה. ולר"ש יש לדון אם ללמוד ממנחת כבשים שריבה בה שמן לשיעור ג' לוגין לעשרון, או ממנחת פרים ואילים שריבה בה שמן לב' לוגין לעשרון, ועדיף ללמוד מנחה הבאה עשרון ממנחה הבאה עשרון ולא ממנחה הבאה שנים ושלשה עשרונים. והגמ' דנה בדבריו אם לומגדים מ"בשמן" שצריך להוסיף שמן, או לקבוע לה שמן.

נ"א: אם לא מינו כה"ג חדש תחת הכה"ג לר"ש היו הציבור מקריבים את המנחה, דכתיב "חק עולם" משל עולם, והא דכתיב "כליל תקטר" היינו שכולה בהקטרה ואין אוכלים ממנה שריים. (ואמנם היתה הלשכה דחוקה ותיקנו שיביאוו היורשים, וכיון שראו שהיורשים פושעים בה אוקמוה אדאורייתא). ולר"י היו היורשים מקריבים אותה, דכתיב "והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה", ומ"מ ביורשים צריכים להקריב כולה, דכתיב "אותה". (ור"ש לומד מ"אותה" שאם מת הכה"ג צריך מי שבא תחתיו להביא עשרון שלם מביתו. ור"י דורש מ"חק עולם" שזה חוקה לעולם, ומ"כליל תקטר" שגם מנחת כהן הדיוט יש איסור לאו על אכילתה).

כהן גדול מקריב מנחה זו בכל יום דכתיב "והכהן המשיח תחתיו מבניו", אבל כהן הדיוט מקריב רק ביום שנתחנך לעבודה, דכתיב "זה קרבן אהרן ובניו, אשר יקריבו לד'", מלמד שאין אהרן ובניו מקריבים קרבן שוה.

תקנות ביד-ד - עכו"ם ששלח עולתו ממדה"י, אם שלח נסכים קרבים משלו, ואם לאו קרבים משל ציבור. וכן הדין בגר שמת והניח זבחים.

לתשומת לב - תרומות נצרכות, ויתקבלו בברכה.

התרומים 300 נה או הו"ק של 25 נה לתודש, יקבלו בעזרת ד' כל חודש 9 עותקים של תמצית מ"ב בדואר, וכן יקבלו (בנקודות המכירה) את כל החוברות שיצאו עד כה. אפשרות להנצחה ע"ג הגלינונות. לפרטים - 052-7692282.

ניתן לתרום בעמדות - נדרים פלוס, עבור "תמצית".
או בקהילות דרך בית הכנסת "אהל תורה" ברכפלד.

או ב"נדרים פון" 03-7630543. קופה 1450.

לפרטים והערות נא להתקשר ל- 052-7692282.

בין השעות 14:15 - 13:45, או 19:50 - 19:20.

ניתן לקבל את הגלינונות בפקס.

או במייל - A0527692282@gmail.com

ניתן להשיג גלין חודשי על דף היומי או על "קנין חכמה".

ניתן לקבל גלין שבועי על דף היומי ומ"ב וקנין חכמה וכן הפרשה והפטרה במייל 9518479@gmail.com

חדש - יצא לאור תמצית הש"ס על מסכת זבחים. וכן תמצית גפ"ת על מסכת נדרים. כמו כן ניתן להשיג תמצית הש"ס א' (ברכות וסדר מועד). תמצית הש"ס ב' (נשים). תמצית הש"ס ג' (סדר נזיקין). (ניתן להשיג גם על כל מסכת בנפרד). וכן תמצית גפ"ת על מסכתות פסחים יבמות גיטין ב"מ וב"ב. תמצית תנ"ך, תמצית משנה ברורה חלקים א' ב', ותמצית ספרי מוסר, ותמצית ספרי חפץ חיים.

לפרטים - 0527692282.